

From the Iberian Peninsula to the Chao Phraya River: Diplomatic Relations Between Thailand and Spain in the Early Cold War (1947-1957)

จากคาบสมุทรไอบีเรียถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา: ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและสเปน ในช่วงต้นสงครามเย็น (พ.ศ. 2490-2500)

Thep Boontanondha

เทพ บุญตานนท์

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University, Thailand

Penpisa Srivoranart*

เพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณารถ

Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: penpisa.s@chula.ac.th

Received 19-03-2025

Revised 03-10-2025

Accepted 07-10-2025

Doi: 10.69598/artssu.2025.4837.

How to Cite:

Boontanondha, T., & Srivoranart, P. (2025). From the Iberian Peninsula to the Chao Phraya River: Diplomatic Relations Between Thailand and Spain in the Early Cold War (1947–1957). *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(3), E4837 (1-17).

Keywords: Thailand, Spain, Cold War, bandwagoning diplomacy, Francisco Franco

คำสำคัญ: ประเทศไทย, ประเทศสเปน, สงครามเย็น, การทูตแบบขบวนการแห่, ฟรานซิสโก ฟรังโก

Abstract

Background and Objectives: During the early Cold War, Thailand and Spain faced comparable political circumstances, leading to the renewal of the diplomatic relations that had remained largely inactive since the reign of King Rama V. This research aims to study the diplomatic relations between the two states from 1947 to 1957, during which both countries pursued a strategy of bandwagoning diplomacy to gain recognition from the superpowers of the free world and to secure aid in the fight against the threat of communism.

Methods: The research used the historical method through documentary analysis, using relevant documents to support a descriptive and analytical report presentation by utilizing primary sources from the National Archives of Thailand and the General Archive of the Administration of the Spanish Government as the main sources.

Results: After the end of the Second World War, both Thailand and Spain were under dictatorial governments, which were not recognized by the superpower nations. Therefore, both nations sought to gain support—particularly financial aid—to restore their nations. Simultaneously, communism was expanding its influence worldwide, prompting the free world—especially led by the United States (U.S.)—to recognize the strategic importance of endorsing the status of Thailand and Spain. As a result, the U.S. found it necessary to provide aid to both nations to help them resist the communist threat. In response, Thailand and Spain pursued the foreign policies that served the interests of the U.S. in exchange for various forms of assistance. To achieve that goal, both nations adopted bandwagoning diplomacy, signaling their readiness to align their policies with those of the U.S. This approach laid the foundation for their bilateral relations during the Cold War, as both nations shared the common policy of supporting the free world and resisting communism.

Application of this study: This research examined international relations during the early Cold War and it applies to the study of Cold War history in Thailand and Spain, focusing on how both nations chose to cooperate with each other within the Cold War context.

Conclusions: The relationship between Thailand and Spain during the early Cold War emerged as both nations adopted bandwagoning diplomacy, aligning with the U.S. and collaborating with free world nations. As a result, Thailand and Spain worked to reconcile their relations. The decision to establish the Spanish Embassy in Bangkok, followed by the Thai Embassy in Madrid, marked the significant step in reinforcing their diplomatic relations. Moreover, Thailand supported Spain's bid for the United Nations membership, while Spain contributed by offering scholarships to Thai students and allowing naval cadets to study at the Spanish Naval Military Academy. Over time, their relationship continued to develop, ultimately leading them to become security partners.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: ในช่วงต้นสงครามเย็น ไทยและสเปนเผชิญกับบริบททางการเมืองที่คล้ายคลึงกันจนนำไปสู่การกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอีกครั้งหลังจากหยุดชะงักไปนับแต่ครั้งรัชกาลที่ 5 งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างทั้งสองรัฐในช่วง พ.ศ. 2490 – 2500 ซึ่งทั้งสองต่างใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนการแห่เพื่อให้ได้การยอมรับจากมหาอำนาจในฝ่ายโลกเสรีและความช่วยเหลือเพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านเอกสารที่ใช้ประกอบการเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้เอกสารชั้นต้นจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทยและหอจดหมายเหตุการปกครองของรัฐบาลสเปนเป็นหลักฐานสำคัญ

ผลการศึกษา: ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ทั้งไทยและสเปนซึ่งปกครองด้วยรัฐบาลเผด็จการที่ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาคมนานาชาติทำให้ทั้งสองประเทศต่างพยายามขวนขวายหาการสนับสนุนโดยเฉพาะทางการเงินเพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟูพัฒนาประเทศ และในช่วงเวลาดังกล่าวลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังแพร่ขยายตัวอยู่บริเวณพื้นที่ต่าง ๆ ของโลก ทำให้ประเทศฝ่ายโลกเสรีโดยเฉพาะสหรัฐฯ เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องยอมรับสถานะของทั้งสองประเทศและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทั้งสองประเทศเข้าร่วมเป็นพันธมิตรในการต่อต้านภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งไทยและสเปนต่างพยายามพิสูจน์ให้สหรัฐฯ เห็นว่าตนเองนั้นจะดำเนินนโยบายการต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ต่อสหรัฐฯ เพื่อแลกกับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ทั้งสองประเทศจึงตัดสินใจใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขวนขวายเพื่อแสดงให้เห็นว่าพร้อมจะดำเนินนโยบายตามสหรัฐฯ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในยุคสงครามเย็น เมื่อทั้งสองประเทศต่างมีนโยบายร่วมกัน คือการสนับสนุนประเทศกลุ่มโลกเสรีและต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์

การประยุกต์ใช้: งานวิจัยนี้ศึกษาประเด็นประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในช่วงยุคต้นสงครามเย็น และประยุกต์ใช้กับการศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงสงครามเย็นของไทยและสเปนที่ทั้งสองประเทศได้หันมาร่วมมือกันภายใต้บริบทของสงครามเย็น

บทสรุป: ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในช่วงต้นสงครามเย็นเกิดขึ้นเพราะทั้งสองประเทศตัดสินใจใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขวนขวายโดยดำเนินนโยบายตามสหรัฐอเมริกาในการร่วมมือกับประเทศในกลุ่มโลกเสรี ด้วยเหตุนี้ทั้งสองประเทศต่างกลับมาฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกัน การตัดสินใจเปิดสถานอัครราชทูตสเปนในกรุงเทพฯ และการเปิดสถานอัครราชทูตไทยในกรุงมาดริดในเวลาต่อมา นับเป็นก้าวที่สำคัญยิ่งในการกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน นอกจากนี้ไทยได้สนับสนุนอย่างแข็งขันให้สเปนเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ส่วนสเปนช่วยเหลือด้วยการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนไทยและอนุญาตให้นักเรียนนายเรือสามารถเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนนายเรือสเปนได้ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้พัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นหุ้นส่วนแห่งความมั่นคงร่วมกัน

บทนำ (Introduction)

สงครามเย็นเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อในหลากหลายมิติทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและความมั่นคง อีกทั้งผลกระทบเหล่านี้ยังมีทั้งมิติภายในและระหว่างประเทศที่นำไปสู่การแบ่งกลุ่มประเทศออกเป็นสองฝ่ายระหว่างฝ่ายโลกเสรีและฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งในเวลาต่อมา มีกลุ่มประเทศที่พยายามแสดงความเป็นอิสระจากทั้งสองกลุ่มโดยการตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ประเทศส่วนใหญ่ยังเลือกที่จะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ว่าด้วยความจำเป็นจากการถูกบีบบังคับหรือด้วยความสมัครใจเนื่องจากต้องการหลักประกันความมั่นคงจากประเทศมหาอำนาจ

ไทยและสเปนมีบริบททางการเมืองในช่วงสงครามเย็นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันอย่างน่าประหลาดใจ ด้วยทั้งสองประเทศต่างมีสถานะที่น่าสงสัยภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ในกรณีของไทย รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เข้าร่วมสงครามกับฝ่ายอักษะ แต่เมื่อสงครามสิ้นสุดลงรัฐบาลไทยพยายามที่จะเจรจาต่อรองเพื่อให้ไทยรอดพ้นจากสถานะของผู้แพ้สงคราม โดยอ้างว่าการประกาศสงครามของจอมพล ป. ไม่ใช่ความปรารถนาที่แท้จริงของคนในชาติ อีกทั้งในระหว่างสงครามคนไทยก็ได้รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มเสรีไทยขึ้นมาเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น แม้กลุ่มเสรีไทยสายปรีดี พนมยงค์จะถูกตั้งคำถามถึงเป้าหมายที่แท้จริงว่าเป็นการรวมตัวกันเพื่อต่อต้านจอมพล ป. มากกว่าความพยายามในการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ไทยก็รอดพ้นจากการตกเป็นผู้แพ้ในสงครามคราวนี้ได้ด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ที่พยายามกดดันอังกฤษจนยอมลดลาวาตอกในการยึดครองประเทศไทย¹ ผลจากนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐฯ ในช่วงต้นสงครามเย็น และความต้องการการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ของรัฐบาลจอมพล ป. ที่ขึ้นมาปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่งภายหลังการรัฐประหารใน พ.ศ. 2490 ทำให้รัฐบาลไทยตัดสินใจดำเนินนโยบายการต่างประเทศที่ฝักใฝ่สหรัฐฯ อาทิ การประกาศรับรองรัฐบาลของรัฐเวียดนามภายใต้การนำของบัว ดัย (Bao Dai) ซึ่งมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และการส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลีใน พ.ศ. 2493 การดำเนินนโยบายการต่างประเทศเช่นนี้เป็นความพยายามของผู้นำไทยที่ต้องการให้สหรัฐฯ เห็นว่ารัฐบาลไทยจะดำเนินนโยบายที่สอดคล้องไป

¹ งานของพีระ เจริญวัฒนกุล ในเรื่อง "ปาฏิหาริย์นั้นจริง : ความบังเอิญของไทยในการเอาตัวรอดจากอังกฤษหลังสงครามโลกครั้งที่สอง" ได้นำเสนอประเด็นนี้ไว้อย่างน่าสนใจ โดยชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลอังกฤษพยายามที่จะลงนามให้ไทยเป็นผู้แพ้สงคราม แต่ขณะเดียวกันด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐฯ และความโชคดีบางประการของรัฐบาลไทย ทำให้สุดท้ายแล้วประเทศสามารถลงนามยุติสงครามกับรัฐบาลอังกฤษได้สำเร็จ

กับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ แม้ว่าประเทศจะต้องแสดงตนว่าเป็นศัตรูกับลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ตาม น่าสนใจว่านโยบายเหล่านี้สอดคล้องประสานกับนโยบายการต่างประเทศของสเปนที่ต้องการการยอมรับจากรัฐบาลนานาชาติ โดยเฉพาะจากสหรัฐฯ รวมทั้งยังต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สเปนต้องดิ้นรนหาการสนับสนุนจากสหรัฐฯ เป็นผลต่อเนื่องจากการที่สเปนถูกปกครองด้วยระบอบเผด็จการโดยมีนายพลฟรานซิสโก ฟรังโก (Francisco Franco) เป็นผู้นำ นับตั้งแต่สงครามกลางเมืองสเปน (Spanish Civil War) สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2482 สำหรับบริบทการเมืองระหว่างประเทศ รัฐบาลของฟรังโกถูกโดดเดี่ยวจากนานาชาติภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เนื่องจากถูกมองว่าเป็นพันธมิตรกับรัฐบาลนาซีของเยอรมนีที่ให้การช่วยเหลือทางการทหารแก่ฟรังโกในระหว่างสงครามกลางเมืองสเปน ประกอบกับการที่ประเทศสเปนตัดสินใจประกาศเปลี่ยนสถานะจากรัฐเป็นกลาง (neutrality) เป็นรัฐที่ไม่ใช่คู่สงคราม (non-belligerence) และส่งสัญญาณสนับสนุนประเทศเยอรมนีในการทำสงครามกับฝ่ายพันธมิตร ดังนั้นบรรดาประเทศพันธมิตรจึงมองว่าประเทศสเปนเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายอักษะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Calduch, 1993 : 11) นานาชาติต่างก็ติดกันประเทศสเปนในการเข้าร่วมเวทีโลก อาทิ ใน พ.ศ. 2489 ที่ประชุมใหญ่ขององค์การสหประชาชาติได้ใช้ข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 30 เพื่อดำเนินมาตรการคว่ำบาตรประเทศสเปน โดยมีมติขับประเทศสเปนออกจากองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ และการเรียกเอกราชทูตประจำประเทศสเปนกลับประเทศ (García de Cortázar & González Vesga, 2009 : 571) ทว่าด้วยการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่คุกคามยุโรปตะวันตกประกอบกับที่ตั้งของประเทศสเปนนับเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ทวีปยุโรปมาบรรจบกับทวีปแอฟริกา อีกทั้งยังมีแนวชายฝั่งทั้งด้านมหาสมุทรแอตแลนติกและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทำให้สหรัฐฯ ตัดสินใจให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่รัฐบาลสเปน โดยเฉพาะความช่วยเหลือด้านการเงินและการทหาร ด้วยเหตุนี้สเปนจึงกลายเป็นชาติพันธมิตรของสหรัฐฯ ในเวลาต่อมา นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังเป็นหัวเรือสำคัญในการผลักดันให้องค์การสหประชาชาติยกเลิกการคว่ำบาตรรัฐบาลสเปน จนในที่สุดสเปนก็ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติใน พ.ศ. 2498 พร้อม ๆ กับประเทศอื่น ๆ รวม 14 ประเทศ รวมทั้งได้เข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ตามมา เช่น ธนาคารโลก (World Bank) และองค์การการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) ใน พ.ศ. 2501 องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจของยุโรป (OECE) ในปี พ.ศ. 2502 เป็นต้น (Phillips & Phillips, 2010 : 268)

ด้วยบริบทดังกล่าวที่ทั้งไทยและสเปนพยายามพิสูจน์ให้เห็นถึงคุณค่าของตนเพื่อให้รัฐบาลสหรัฐฯ ยอมรับและสนับสนุนทางการเมืองและการทหาร รวมถึงความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณ ทำให้ทั้งสองประเทศนำตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสงครามเย็นอย่างใกล้ชิด ทั้งการส่งทหารไปช่วยรบในคราวสงครามเกาหลีและสงครามเวียดนาม ซึ่งทั้งไทยและสเปนต่างให้การสนับสนุนสหรัฐฯ การอนุญาตให้สหรัฐฯ มาตั้งฐานทัพในประเทศ รวมถึงความพยายามประสานความร่วมมือกับมิตรประเทศของสหรัฐฯ จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสเปนได้ถูกกระชับขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เดิมทีทั้งไทยและสเปนดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบถ่วงดุลอำนาจ (balance of power) แต่กลับหันมาใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ (bandwagoning) โดยมีสหรัฐฯ เป็นแกนนำ ทั้งสองประเทศจึงจำเป็นต้องแสดงออกอย่างชัดเจนว่าพร้อมที่จะอยู่เคียงข้างสหรัฐฯ ในทุกประเด็นไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งทางการทหารและความมั่นคง ที่น่าสนใจคือทั้งสองประเทศต่างดำเนินนโยบายฝักใฝ่สหรัฐฯ ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองภายในและภายนอกประเทศที่คล้ายคลึงกันอย่างมาก ทั้งไทยและสเปนต่างปกครองด้วยรัฐบาลเผด็จการทหารทำให้เกิดคำถามต่อความชอบธรรมในการปกครองประเทศจากนานาชาติ รวมถึงสหรัฐฯ ด้วยเหตุนี้การรับรองสถานะของทั้งสองประเทศจึงไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ทั้งไทยและสเปนจึงต้องดำเนินนโยบายเพื่อโน้มน้าวให้สหรัฐฯ รับรองและสนับสนุนให้ประเทศตนมีพื้นที่บนเวทีการเมืองโลกและมีความสามารถที่จะต่อต้านภัยคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สหรัฐฯ กังวลใจเป็นอย่างมากภายใต้ความเชื่อในทฤษฎีโดมิโน ปัจจัยเหล่านี้จึงนำมาสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเพื่อผนึกกำลังในการช่วยเหลือกันและกันภายใต้บริบทของสงครามเย็น

งานประวัติศาสตร์ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทย - สเปน โดยมากแล้วจะเน้นการศึกษาเอกสารชั้นต้นเป็นสำคัญโดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ โดยช่วงเวลาสำคัญที่ศึกษาคือในสมัยอยุธยา ซึ่งมีงานของ Florention Radao เรื่อง "The Castilians discover Siam: Changing Visions and Self-Discovery" (Rodao, 2007 : 16), ของ Piemsak Hongjamrassilp เรื่อง *Relaciones entre Siam y Filipinas en la Edad Moderna (siglos XVI-XVIII)* (Hongjamrassilp, 2017) และงานของ สถาพร ทิพย์ศักดิ์ เรื่อง *ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกรุงสยามและราชอาณาจักรสเปน : คณะทูตสเปนใน*

กรุงสยามช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 (Tippayasak, 2019) และ *สงฆ์เสปญแลสยาม* (Tippayasak, 2022) ซึ่งศึกษาเอกสารชั้นต้น โดยเฉพาะบันทึกของนักเดินทางชาวสเปนที่เข้ามายังอาณาจักรอยุธยา นอกจากนี้ช่วงเวลาที่มีการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศอีกยุคหนึ่งก็คือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสยามและสเปนได้กลับมาติดต่อกันอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อคราวที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสสเปนใน พ.ศ. 2440 ซึ่งชุดงานของสถาพร ทิพย์ศักดิ์ได้ศึกษาเอกสารชั้นต้นของสเปนที่บันทึกเรื่องราวการเสด็จประพาสในคราวนี้ไว้ในหนังสือเรื่อง *ข่าวการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* (Tippayasak, 2013) และ *ภาพความทรงจำการเสด็จประพาสราชอาณาจักรสเปนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* (Tippayasak, 2018) เป็นต้น ซึ่งหนังสือชุดนี้ได้รวบรวมและแปลหลักฐานชั้นต้นภาษาสเปนมาเป็นภาษาไทย ส่วนการศึกษาบริบทของสงครามเย็นกับนโยบายการต่างประเทศของไทยจะพบว่ามีการศึกษาประเด็นนี้เป็นจำนวนมาก เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นระยะแห่งการเปลี่ยนผ่านด้านการต่างประเทศของไทยครั้งใหญ่ จากเดิมที่ประเทศไทยใช้นโยบายการต่างประเทศแบบถ่วงดุลอำนาจ แต่หันมาใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญอีกประการคือการที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเมืองทั้งภายในและภายนอกของประเทศไทยแทนมหาอำนาจเดิมอย่างอังกฤษและฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้งานศึกษาเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศของไทย และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ จึงมีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่นงานของ Daniel Finemann ในเรื่อง *The United States and military government in Thailand, 1947-1958* (Fineman, 1993) งานของ Apichart Chinwanno เรื่อง *The Quest for Thai - US Alliance* (Chinwanno, 2021) งานอีกกลุ่มหนึ่งคือเน้นศึกษานโยบายการต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็นของผู้นำประเทศอย่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม และแก่นนำรัฐบาล เช่น งานของ Peera Charoenvattananukul เรื่อง "Ritualising ontological (In)security narrative: evidence from thailand's United Nations' celebrations during the cold war" (Charoenvattananukul, 2025) เป็นต้น ส่วนงานที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในบริบทของสงครามเย็นมีอยู่จำกัด อาทิ บทความวิจัยของเพ็ญพิสาข์ ศรีวรรณารถ เรื่อง "การนำเสนอข่าวการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหนังสือพิมพ์ของสเปน" ซึ่งวิเคราะห์การนำเสนอข่าวการเสด็จพระราชดำเนินเมื่อครั้ง พ.ศ. 2503 (Srivoranart, 2022)

ในภาพรวมแล้ว การศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนให้ความสำคัญกับบทบาทของพระบรมวงศานุวงศ์เป็นสำคัญ นอกจากนี้ช่วงเวลาที่ศึกษายังไม่ครอบคลุมถึงในขณะที่ยุทธศาสตร์และสเปนได้ตัดสินใจแต่งตั้งอัครราชทูตประจำกรุงมาดริดเป็นครั้งแรกซึ่งนับว่าเป็นหมุดหมายสำคัญของการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ ในส่วนของงานที่ศึกษาการต่างประเทศของไทยในช่วงต้นสงครามเย็นก็ให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐฯ เป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่องนี้จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนในช่วงเริ่มต้นของสงครามเย็น ซึ่งประเทศทั้งสองได้เริ่มต้นกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นภายใต้บริบทของสภาวะสงครามเย็นและการปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศที่หันมาใช้การทูตแบบขบวนแห่แทนที่การใช้การถ่วงดุลอำนาจ น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่าทั้งสองประเทศได้พัฒนาความสัมพันธ์กันอย่างไรจนทำให้ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นทางการทูตจนถึงทุกวันนี้

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและสเปนในระหว่าง พ.ศ. 2490 – 2500 ภายใต้สถานการณ์สงครามเย็นและการใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่

วิธีการศึกษา (Research Methods)

งานวิจัยนี้ใช้การศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยให้ความสำคัญกับหลักฐานชั้นต้นจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติประเทศไทยและหอจดหมายเหตุการปกครองของรัฐบาลสเปนเพื่อศึกษานโยบายที่รัฐบาลของทั้งสองประเทศมีต่อกัน

1. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนก่อนสงครามเย็น

ในยุครัตนโกสินทร์ไทยและสเปนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2413 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสเปนได้พัฒนาภายใต้ “สนธิสัญญาแห่งมิตรภาพ การค้า และการเดินเรือ ระหว่างสเปนและสยาม” (Tratado de Amistad, Comercio y Navegación entre España y Siam (1870)) สนธิสัญญาฉบับดังกล่าวทำให้ชาวสเปนมีสิทธิที่จะเข้ามาทำการค้าและติดต่อกับพ่อค้าไทยได้โดยเสรีภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายสเปน จากสนธิสัญญาฉบับนี้ทำให้สยามและสเปนกลับมามีความสัมพันธ์กันอีกครั้งหนึ่งจนนำไปสู่การแต่งตั้งหม่อมเจ้าปฤษฎางค์ ชุมสาย (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์) อัครราชทูตประจำสหราชอาณาจักรให้ดำรงตำแหน่งอัครราชทูตประจำสเปนคนแรกด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง และการเปิดสถานกงสุลสเปนในกรุงเทพฯ ครั้งแรก ซึ่งในความเป็นจริงแล้วแทบไม่มีบทบาทเท่าใดนักและไม่มี การส่งนักการทูตสเปนมาดำรงตำแหน่งกงสุล ณ ช่วงเวลานั้น ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อพระองค์ทรงมีพระราชดำริให้พระยาไกรโกษา (เทศ ภูมिरัตน์) เป็นหัวหน้าคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับสเปนซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 (Alfonso XIII) ใน พ.ศ. 2431 โดยคณะทูตได้เข้าเฝ้าพระนางมาเรีย คริสตินา (María Cristina) ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน นอกจากนี้ยังได้เข้าเฝ้าเจ้าหญิงเอวาลเลีย (Infanta Eulalia of Spain) (Royal Gazette, 1888 : 297 – 299) พระราชธิดาของพระราชินีไอซาเบลที่ 2 (Isabel II) การส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีในคราวนี้นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นอันสำคัญระหว่างไทยและสเปนในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่โลกกำลังเข้าสู่จักรวรรดินิยมที่สยามจำเป็นต้องมีตัวตนและที่ยืนบนเวทีโลก

การเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้สยามจำเป็นต้องปฏิรูปประเทศอย่างรวดเร็วพร้อมกับความพยายามในการนำเสนอความมีชีวิตชีวาของชนชั้นนำไทยต่อประชาคมโลก ทำให้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้เสด็จประพาสยุโรปอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2440 นอกจากพระองค์ได้เสด็จเยือนประเทศมหาอำนาจอย่างอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือรัสเซีย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสยามโดยตรงภายใต้ลัทธิล่าอาณานิคม ในคราวนี้รัชกาลที่ 5 ยังได้เสด็จประพาสประเทศสเปน ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 ด้วย นอกจากรัชกาลที่ 5 แล้ว ยังมีพระราชโอรสของพระองค์ ได้แก่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติ เสด็จตามพระองค์ในคราวนี้ด้วย (Tippayasak, 2013) ระหว่างการเสด็จเยือนประเทศสเปนรัชกาลที่ 5 ได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ อันเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่มีสถานะสูงสุดของสยามแก่พระเจ้าอัลฟองโซที่ 13 และพระนางมาเรีย คริสตินา นอกจากนี้รัชกาลที่ 5 ยังทรงพระราชทานเครื่องราชชั้นต่าง ๆ ให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของราชสำนักสเปน (Royal Gazette, 1900 : 134 - 136) ซึ่งทางรัฐบาลสเปนได้ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์แห่งพระเจ้าการ์โลสที่ 3 (Grand Cross of the Royal and Distinguished Order of Charles III) ให้แก่รัชกาลที่ 5 เช่นกัน (Guía Oficial de España, 1901 : 170)

ในช่วงต้นของพุทธศตวรรษที่ 25 ไทยและสเปนไม่มีการติดต่อกันทั้งในทางการค้าและการทูตมากเท่าใดนักเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในทวีปยุโรป โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจอย่างอังกฤษและฝรั่งเศส หรือประเทศในยุโรปตอนใต้อย่างอิตาลี ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศไม่เจริญก้าวหน้าก็คือความวุ่นวายของการเมืองภายในของสเปน นอกจากนี้ยังเป็นนโยบายของรัฐบาลสยามเองที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเทศสเปนเท่าใดนัก เนื่องจากทั้งสองประเทศต่างมีผลประโยชน์ระหว่างกันอย่างจำกัด อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยได้รับรายงานสถานการณ์สำคัญภายในสเปนผ่านทางอัครราชทูตไทยซึ่งประจำอยู่ที่ปารีส อยู่เสมอ เช่น เมื่อคราวสงครามกลางเมืองของสเปน ซึ่งรัฐบาลไทยจะให้ความสนใจต่อสถานการณ์ในสเปนอย่างใกล้ชิด เห็นได้จากรายงานของพระร็อมวิรัชชพากย์ อัครราชทูตไทยที่ได้รายงานสถานการณ์การสู้รบโดยละเอียดและยังได้ส่งแผนที่ยุทธศาสตร์ของการทำสงครามประกอบมาในรายงานด้วย (NAT. SR.0201.37/11) นอกจากนี้อัครราชทูตยังได้ส่งเอกสารการต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกรณีสงครามกลางเมืองในสเปนมาให้รัฐบาลไทยได้รับทราบอยู่เสมอ เช่น หนังสือประท้วงของรัฐบาลสเปนต่อรัฐบาลเยอรมนี อิตาลีและโปรตุเกสที่ช่วยสนับสนุนยุทธโศภรณ์ให้แก่ฝ่ายจอมพลฟรังโก (NAT. SR.0201.37/34) ความสนใจของรัฐบาลไทยต่อสงครามกลางเมืองในสเปนมีสาเหตุสำคัญจากการมองว่าสงครามที่เกิดขึ้นนี้เป็นสงครามที่ฝ่ายทหารลุกขึ้นสู้เพื่อต้านลัทธิสังคมนิยม ซึ่งรัฐบาลคณะราษฎรเองก็ดูจะมีแนวโน้มต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน

แม้ว่าสถานการณ์ภายในสเปนจะมีแนวโน้มที่ชัดเจนว่าจอมพลฟรังโกจะสามารถเอาชนะฝ่ายสาธารณรัฐและขึ้นปกครองประเทศสเปนได้โดยสมบูรณ์ แต่รัฐบาลไทยก็ยังมีความไม่แน่ใจว่าจะรับรองรัฐบาลสเปนดีหรือไม่ ซึ่งเรื่องดังกล่าวไม่ใช่เรื่อง

น่าตกใจแต่อย่างใด เพราะการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของไทยมีแนวโน้มจะตัดสินใจตามประเทศมหาอำนาจ ด้วยเหตุนี้เมื่อรัฐบาลอังกฤษตัดสินใจรับรองรัฐบาลของฝรั่งเศส รัฐบาลไทยจึงเริ่มพิจารณาเรื่องการรับรองรัฐบาลสเปน แต่ประเด็นของไทยมีความซับซ้อนอยู่ประการหนึ่งคือใน พ.ศ. 2468 รัฐบาลไทยได้ตัดสินใจยกเลิกสนธิสัญญาอันไม่เท่าเทียมที่ทำไว้กับสเปนใน พ.ศ. 2414² ไปแล้ว ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงไม่ต้องการริเริ่มเจรจาสัมพันธไมตรีกับสเปน เพราะอาจหมายถึงการกลับไปใช้สนธิสัญญาฉบับดังกล่าวอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ทางรัฐบาลไทยจึงมีข้อตกลงว่าหากรัฐบาลฝรั่งเศสต้องการให้รัฐบาลไทยรับรอง สเปนจะต้องเป็นฝ่ายที่ติดต่อมาเองเพื่อที่ฝ่ายไทยจะได้ไม่เป็นฝ่ายเสียเปรียบในสัมพันธไมตรีครั้งใหม่ (NAT. SR.0201.37/38) ทว่าสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปในช่วงต้นทศวรรษ 2490 ซึ่งโลกเข้าสู่ยุคสงครามเย็น ทำให้ไทยและสเปนได้กลับมากระชับความสัมพันธ์กันอีกครั้งหนึ่งในฐานะหุ้นส่วนแห่งความมั่นคงในกลุ่มประเทศโลกเสรี

2. ทฤษฎีขบวนแห่งกับนโยบายการต่างประเทศในยุคสงครามเย็น

ทฤษฎีขบวนแห่งเป็นทฤษฎีที่อยู่ตรงข้ามกับทฤษฎีถ่วงดุลอำนาจ หากจะอธิบายให้เข้าใจโดยง่ายแล้ว ทฤษฎีขบวนแห่งคือการที่ประเทศซึ่งตระหนักว่าตนมีศักยภาพอ่อนแอ หรือมีสภาพภูมิศาสตร์ที่ถูกรายล้อมด้วยประเทศที่ไม่เป็นมิตรจะตัดสินใจเข้าร่วมกับประเทศมหาอำนาจประเทศหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อแลกกับผลประโยชน์บางประการ เช่น ความมั่นคง ทางเศรษฐกิจหรือดินแดน (Mearsheimer, 2001 : 162 – 163) ในขณะที่ทฤษฎีถ่วงดุลอำนาจให้ความสำคัญกับการที่ประเทศเล็กหรืออ่อนแอพยายามทำให้ประเทศมหาอำนาจต่างมีผลประโยชน์หรือบทบาทในประเทศของตน เพื่อไม่ให้อำนาจกลุ่มต่าง ๆ คานอำนาจซึ่งกันและกันจนทำให้การรุกรานหรือครอบครองประเทศอ่อนแอจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของตน ทฤษฎีทั้งสองนับว่าอยู่ข้างตรงข้ามกันในทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ เพราะทฤษฎีการถ่วงดุลอำนาจตั้งอยู่บนฐานที่ไม่ต้องการให้ประเทศมหาอำนาจชาติหนึ่งชาติใดได้รับชัยชนะหรือขึ้นมาีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ ในขณะที่ทฤษฎีขบวนแห่งนั้นมีเป้าหมายที่ต้องการให้กลุ่มของตนเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะอย่างเบ็ดเสร็จ (Waltz, 1979 : 126)

โดยปกติแล้วประเทศขนาดเล็กมักจะเลือกดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบถ่วงดุลอำนาจและหลีกเลี่ยงการเป็นศัตรูกับประเทศมหาอำนาจเพื่อรักษาเสถียรภาพของตนไว้ แม้ในบางครั้งจะต้องยอมยกผลประโยชน์ให้แก่ประเทศมหาอำนาจ เช่น กรณีประเทศไทยในยุคล่าอาณานิคมที่ผู้นำรัฐบาลตัดสินใจทำสนธิสัญญาที่ไม่เท่าเทียม (Unequal treaty) กับมหาอำนาจประเทศต่าง ๆ เพื่อให้สยามในขณะนั้นเป็นพื้นที่ผลประโยชน์ที่ประเทศต่าง ๆ ต้องสงวนรักษาไว้ไม่ให้อำนาจประเทศใดประเทศหนึ่งครอบครอง หรือกรณีของสิงคโปร์หลังจากได้รับเอกราชจากมาเลเซียอย่างไม่เต็มใจ ลี กวน ยู ผู้นำประเทศได้เลือกจะใช้นโยบายการต่างประเทศแบบ “การทูตของรัฐอ่อนแอ” (Diplomacy of Weakness) (Margolin, 1998 : 319) เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรงกับประเทศใดประเทศหนึ่ง รวมทั้งยังต้องการแสวงหาความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ นโยบายการต่างประเทศดังกล่าวเป็นรูปแบบหนึ่งของการถ่วงดุลอำนาจระหว่างประเทศมหาอำนาจ โดยสิงคโปร์แสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าพร้อมจะร่วมมือกับนานาประเทศเพื่อความอยู่รอดของสิงคโปร์

ทว่าภาวะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่โลกถูกแบ่งเป็นสองกลุ่มและในขณะเดียวกันความต้องการการช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูประเทศหลังภาวะสงครามโดยเฉพาะในยุโรป ทำให้การดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบถ่วงดุลอำนาจอาจจะไม่ใช่คำตอบที่ดีที่สุดเท่าใดนักโดยเฉพาะในประเทศที่ต้องการการยอมรับจากชาติมหาอำนาจ ในขณะเดียวกันก็มีแนวโน้มจะต่อต้านรูปแบบการปกครองของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น กรณีของไทยและสเปน ซึ่งรัฐบาลเผด็จการของทั้งสองประเทศมีนโยบายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจนและในขณะเดียวกันก็ต้องการการสนับสนุนและการยอมรับจากประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้การเลือกข้างเพื่อที่จะได้รับการช่วยเหลือทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงจึงกลายเป็นทางเลือกใหม่ซึ่งก็นำมาสู่การหันมาใช้นโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ง

สภาวะสงครามเย็นทำให้นโยบายการต่างประเทศของหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไปไม่ใช่เพียงแต่ประเทศขนาดเล็กเท่านั้น อดีตประเทศมหาอำนาจในยุโรปตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนีตะวันตก ก็ปรับมาใช้นโยบายการต่างประเทศแบบ

² สนธิสัญญาอันไม่เท่าเทียม (Unequal Treaty) เป็นสนธิสัญญาที่รัฐบาลสยามได้ลงนามกับประเทศต่าง ๆ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐฯ และสเปนเป็นต้น โดยสนธิสัญญาอันไม่เท่าเทียมที่สยามลงนามกับสเปนมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “Treaty of Friendship, Commerce and Navigation between Siam and Spain” โดยสนธิสัญญาดังกล่าวมีต้นแบบมาจากสนธิสัญญาเบาว์ริงที่สยามลงนามกับอังกฤษ

ขบวนแห่โดยมีสหรัฐฯ เป็นแกนนำ ในขณะที่โลกกลุ่มคอมมิวนิสต์ก็ดำเนินนโยบายในลักษณะเดียวกันโดยมีสหภาพโซเวียตเป็นแกนนำในระยะแรก ซึ่งเวลาต่อมาสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญเมื่อความแตกแยกทางอุดมการณ์ระหว่างสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ทำสหรัฐฯ หันมาผูกสัมพันธ์กับจีนเพื่อโดดเดี่ยวสหภาพโซเวียต

3. ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและสเปนในช่วงต้นสงครามเย็น

ภายใต้บริบทสงครามเย็น ไทยและสเปนได้เริ่มพัฒนาความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะชาติพันธมิตรที่มีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ สิ่งที่น่าสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในช่วงต้นของสงครามเย็นก็คือแนวคิดทางการเมืองที่ทั้งจอมพล ป. และจอมพลฟรังโกต่างเริ่มต้นปกครองประเทศด้วยแนวคิดแบบเผด็จการชาตินิยมหรือฟาสซิสต์ ด้วยเหตุนี้นโยบายในการปกครองประเทศของไทยและสเปนจึงมีแนวโน้มที่จะต่อต้านคนกลุ่มเดียวกันซึ่งก็คือกลุ่มสังคมนิยม นอกจากการมีอุดมการณ์ร่วมกันแล้ว จอมพล ป. น่าจะเป็นบุคคลที่เข้าใจสถานการณ์ของจอมพลฟรังโกที่ถูกคว่ำบาตรจากนานาชาติเป็นอย่างดี เพราะรัฐบาลเผด็จการของตนเองที่ขึ้นมาใช้อำนาจภายหลังการรัฐประหารนั้นก็ไม่ได้ได้รับการรับรองสถานะจากสหรัฐฯ ในช่วงแรกเช่นกัน ผนวกกับความชื่นชมของจอมพล ป. ที่มีต่อจอมพลฟรังโกตั้งแต่ครั้งสงครามกลางเมืองในสเปน³ สาเหตุเหล่านี้น่าจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผลักดันให้รัฐบาลทั้งสองประเทศดำเนินนโยบายทางการทูตอย่างเป็นทางการเป็นมิตรต่อกันและเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้นำทั้งสองสามารถสร้างสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศได้อย่างรวดเร็ว

หลังจากที่ประเทศสเปนได้เปิดสถานอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยใน พ.ศ. 2493 สเปนได้ช่วยเหลือรัฐบาลไทยในหลายด้านโดยเฉพาะในด้านการศึกษา โดยรัฐบาลสเปนได้มอบทุนการศึกษาให้นักเรียนไทยไปศึกษาต่อที่สเปน (NAT. KT.94.1.22/20) รวมทั้งการอนุญาตให้นักเรียนนายเรือไปศึกษาต่อที่โรงเรียนนายเรือสเปน (AGA. Ministerio de Marina) ทำให้มีจำนวนคนไทยในสเปนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้กลุ่มข้าราชการที่เดินทางไปดูงานที่สเปนก็มีบ่อยครั้งขึ้น เช่นในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2494 ได้มีคณะทหารไทยเดินทางจากฝรั่งเศสไปเยือนบาร์เซโลนา (Barcelona) (AGA. Legación de España Bangkok (443))

สเปนยังมีท่าทีสนใจสถานการณ์การเมืองภายในของไทยโดยเฉพาะประเด็นเรื่องการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของปรีดี พนมยงค์ โดยในรายงานที่อัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยส่งไปยังกระทรวงการต่างประเทศสเปน มักจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของประเทศไทยในการต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ เช่น การจับกุมผู้ฝึกฝัคคอมมิวนิสต์และก่อความไม่สงบภายในประเทศ การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครป้องกันชาติ การจัดตั้งสมาคมต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันความคิดอันตรายพวกนี้ (AGA. Legación de España Bangkok (400)) ความกังวลในการขยายอำนาจของคอมมิวนิสต์มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การคาดเดาว่าเป้าหมายต่อไปของประเทศจีนคือประเทศไทย (AGA. Legación de España Bangkok (34)) ความเป็นพันธมิตรระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา ความพยายามของประเทศไทยในการผลักดันให้จัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือซีโต้ (Southeast Asia Treaty Organization: SEATO) โดยได้รับเสียงสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา รวมทั้งรายงานความเคลื่อนไหวของสหรัฐฯ ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับประเทศไทย เช่น การมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แด่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ระหว่างการเยือนสหรัฐฯ อย่างเป็นทางการ และการให้รัฐบาลไทยยืมเงินสูงถึง 28,200,200 ดอลลาร์ (AGA. Legación de España Bangkok (525)) นอกจากนี้เอกสารการทูตของสเปนยังรายงานความเคลื่อนไหวของนายปรีดี พนมยงค์ หรือ “ผู้นำฝ่ายซ้ายของประเทศไทย” ซึ่งขณะนั้นลี้ภัยอยู่ในประเทศจีน เช่น การเขียนบทความลงหนังสือพิมพ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยกล่าวหาว่ารัฐบาลไทยเป็นเครื่องมือของจักรวรรดิอเมริกาและเชื้อเชิญให้คนไทยลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลปัจจุบัน (AGA. Legación de España Bangkok (497)) จะเห็นได้ว่าข้อความในรายงานทางการทูตหลายฉบับแสดงให้เห็นว่าการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์เป็นแกนกลางของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างชัดเจน และความเป็นมิตรกับสหรัฐฯ เป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการป้องกันประเทศจากภัยคุกคาม

³ จอมพล ป. ฟื้นฟูสงครามให้ความสนใจต่อการเมืองสเปนมาตั้งแต่สงครามกลางเมืองภายในสเปน โดยในพิธีแจกประกาศนียบัตรและมอบกระป๋องให้แก่นักเรียนนายร้อย จอมพล ป. ได้มีโอวาทแก่นักเรียนนายร้อยที่สำเร็จการศึกษาโดยตนเองได้พูดถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสเปน ซึ่งจอมพล ป. มีท่าทีสนับสนุนการปฏิวัติของฟรังโกซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนพร้อมทั้งกล่าวโทษกลุ่มต่อต้านการปฏิวัติว่าเป็นต้นเหตุความวุ่นวายภายในสเปน (NAT. (2) SR.0201.4/26)

3.1 การตั้งสถานอัครราชทูตในไทยและสเปน

ประเทศสเปนเริ่มต้นกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทยอย่างชัดเจนเมื่อตัดสินใจเปิดสถานอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยใน พ.ศ. 2493 มีดอนเฟร์นันโด บาสเกซ เมนเดส (Don Fernando Vázquez Mendes) เป็นนักการทูตสเปนคนแรกที่มาประจำในประเทศไทย โดยในวาระโอกาสการเปิดสถานอัครราชทูตในไทยนี้ จอมพลฟรานซิสโก ฟรังโกได้มอบของขวัญส่วนตัวเป็นปืนสั้นด้ามจาลักลายจำนวน 1 กระบอกให้แก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม พร้อมกับจดหมายส่วนตัวเพื่อเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์อันดีที่ผ่านมาระหว่างทั้งสองประเทศ นอกจากนี้จอมพลฟรังโกยังได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระแสงปืนอีก 1 กระบอกแก่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในวโรกาสราชาภิเษกสมรสที่จะจัดขึ้นในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 (NAT. KT.73.7/12)

ในขณะที่ประเทศไทยนั้นมิใช่ข้อมจำกัดทั้งด้านกำลังคนและงบประมาณ รัฐบาลจึงไม่สามารถตั้งสถานทูตหรือสถานกงสุลได้ในทุกประเทศ ก่อนหน้านั้นรัฐบาลไทยไม่เคยตั้งสถานทูตที่สเปนเนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าไทยและสเปนไม่ได้มีผลประโยชน์ทั้งด้านการค้าและการเมืองระหว่างกันมากนัก จนกระทั่งเข้าสู่ยุคสงครามเย็นที่ทั้งสองประเทศได้พัฒนาความสัมพันธ์จนมีการติดต่อทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น รัฐบาลไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการมีอยู่ของรัฐบาลสเปน เช่น หลังจากที่ได้รับมอบของขวัญส่วนตัวมาจากจอมพล ป. และรัชกาลที่ 9 แล้ว ทางจอมพล ป. ได้มีหนังสือขอขอบคุณจอมพลฟรังโกพร้อมกับส่งทีบบูหรืเงินให้เป็นที่ระลึกแก่จอมพลฟรังโกเป็นการตอบแทน โดยได้มอบให้แก่คณะนายทหารเรือที่จะเดินทางไปดูงานและส่งเสริมสัมพันธ์ไมตรีกับรัฐบาลสเปน (NAT. KT.73.7/16) ไม่เพียงแต่ฝ่ายรัฐบาลเท่านั้นที่ให้ความสนใจต่อสเปนแต่นำสนใจอย่างยิ่งว่าการมอบปืนและการทูลเกล้าฯ ถวายปืนของจอมพลฟรังโกในคราวนี้ได้รับความสนใจจากสื่อไทยเช่นกัน โดยหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยได้ลงข่าวเรื่อง “จอมพลฟรังโกให้ปืนจอมพล” ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยใหม่ลงข่าวเรื่อง “ฟรังโกถวายพระแสงปืนสั้น” (NAT. KT.73.7/12)

ในช่วงทศวรรษ 2490 ผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศเพิ่มพูนมากขึ้นภายใต้บริบทของสงครามเย็นที่ทั้งสองชาติต่างมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ รัฐบาลไทยจึงพิจารณาตั้งสถานทูตไทยประจำสเปนที่กรุงมาดริด โดยเดิมทีก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเริ่มต้นขึ้นรัฐบาลไทยมักให้อัครราชทูตประจำฝรั่งเศสหรืออิตาลีทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นอัครราชทูตประจำสเปนด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง นอกจากนี้ผลประโยชน์โดยตรงระหว่างไทยและสเปนแล้ว การเปิดสถานทูตที่สเปนยังทำให้รัฐบาลไทยสามารถเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับกลุ่มประเทศในลาตินอเมริกาซึ่งล้วนแต่มีสถานทูตอยู่ที่มาดริด นอกจากนี้สเปนยังมีความสัมพันธ์ทางการทูตที่ดีกับประเทศในกลุ่มอาหรับ ต่างจากประเทศไทยที่ไม่มีสถานทูตของกลุ่มประเทศเหล่านี้แต่อย่างใด ทำให้รัฐบาลไทยสามารถใช้สเปนเป็นตัวกลางในการติดต่อประเทศเหล่านี้ได้ (AGA. Legación de España Bangkok (539))

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2496 คณะผู้แทนไทยซึ่งประกอบไปด้วยพลโทประยูร ภมรมนตรี หนึ่งในแกนนำคนสำคัญของคณะรัฐบาลซึ่งดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี คณะนายทหารเรือและสมาชิกรัฐสภา⁴ ได้เดินทางมาเยือนสเปนอย่างเป็นทางการ ซึ่งทางรัฐบาลสเปนได้ให้การรับรองแก่ผู้แทนไทยเป็นอย่างดีจนทำให้คณะผู้แทนเหล่านี้ประทับใจสเปนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เมื่อคณะผู้แทนกลับถึงไทยจึงได้ยื่นเรื่องต่อรัฐสภาเพื่อขอเปิดสถานอัครราชทูตไทยประจำสเปน (AGA. Legación de España Bangkok (539)) โดยในรายงานของอัครราชทูตสเปนที่ส่งไปยังกระทรวงการต่างประเทศสเปนได้พูดถึงการพบพลโทประยูร ในงานแต่งงานของจิรวาส์ พิบูลสงคราม ลูกสาวจอมพลป. โดยพลโทประยูรได้แจ้งให้ทางอัครราชทูตสเปนทราบว่ารัฐสภาไทยมีมติอนุมัติให้เปิดสถานอัครราชทูตไทยในกรุงมาดริด ซึ่งทางอัครราชทูตสเปนประทับใจในความสำเร็จครั้งนี้มาก เนื่องจากทางรัฐบาลไทยใช้เวลาเพียงสองเดือนเท่านั้นในการดำเนินการจนรัฐสภามีมติอนุมัติ (AGA. Legación de España Bangkok (28)) ด้วยเหตุนี้สถานอัครราชทูตไทยประจำกรุงมาดริดจึงถูกก่อตั้งขึ้นและเริ่มดำเนินงานใน พ.ศ. 2498 โดยอัครราชทูตไทยผู้มีอำนาจเต็มคนแรกที่เป็นประจำ ณ กรุงมาดริดคือพลตรีพื่อน ฤทธาคนี ยอดอาวุธ (NAT. (3) SR.0201.15/7)

การสถาปนาสถานทูตไทยที่สเปนทำให้อัครราชทูตไทยได้มีโอกาสเข้าร่วมในรัฐพิธีที่สำคัญต่าง ๆ ของรัฐบาลสเปนรวมทั้งงานฉลองการปฏิวัติสเปน โดยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2498 สเปนได้จัดงานเลี้ยงรับรองแก่บรรดาทูตประเทศต่าง ๆ ที่ประจำอยู่ที่สเปน ณ พระราชวังลากรังฆา เด ซานอิลเดฟอนโซ (Palacio Real de La Granja de San Ildefonso) โดยมีจอมพลฟรังโกและภรรยาเป็นประธานในพิธี นำสนใจอย่างยิ่งว่าแม้งานนี้จะมีแขกเข้าร่วมกว่า 2,000 คน แต่รัฐบาลสเปนได้จัดให้บุคคลจำนวน

⁴ คณะนายทหารเรือซึ่งประกอบด้วย พลเรือโท หม่อมเจ้าครุฑชิตพล อาภากร นาวาเอกสรรใจ บุนนาคและนาวาเอกสง คุณะเกษม

139 คน⁵ ได้นำโต๊ะอาหารร่วมกับจอมพลฟรังโก นอกจากคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลสเปนและข้าราชการระดับสูงของสเปนแล้ว บรรดาบุคคลที่ได้ร่วมโต๊ะล้วนแต่เป็นเอกอัครราชทูตหรืออัครราชทูตและคู่สมรสของประเทศต่าง ๆ เช่นสหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่นและฝรั่งเศส เป็นต้น ซึ่งพลตรีฟ็อน ในฐานะอัครราชทูตไทยและภรรยาก็ได้เข้าร่วมโต๊ะด้วยเช่นกัน (NAT. KT.73.7/30) งานเลี้ยงคราวนี้ นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่รัฐบาลสเปนต้องการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างตนกับประเทศพันธมิตรในกลุ่มโลกเสรี เพื่อให้บรรดาประเทศเหล่านี้สนับสนุนให้สเปนได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติซึ่งสเปนได้ยื่นหนังสือสมัครในเดือน กันยายนในปีเดียวกัน

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐบาลของทั้งสองชาติยังได้สะท้อนผ่านเอกสารที่พลตรีฟ็อน รายงานกลับมายังประเทศไทย อยู่เสมอ โดยอัครราชทูตมักจะชี้แจงกับทางรัฐบาลไทยว่าคนสเปนให้ความช่วยเหลือดีมาก ๆ เมื่อรู้ว่าคุณเหล่านั้นเป็นคนไทย (NAT. (3) SR.0201.15/17) สำหรับรัฐบาลสเปนแล้วการเดินทางมาเยือนของข้าราชการและนักการเมืองไทยเป็นสิ่งที่รัฐบาลสเปน ให้ความสำคัญเนื่องจากความต้องการกระชับความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย ด้วยเหตุนี้ทางรัฐบาลสเปนจึงมักกำชับเจ้าหน้าที่สเปนให้ ดูแลคณะผู้แทนไทยเป็นอย่างดีในระหว่างการเดินทางมาเยือนสเปน ดูเหมือนว่ารัฐบาลสเปนคาดหวังถึงผลประโยชน์จากไทยอย่างน้อย ๆ ก็ในแง่ของการเผยแพร่อิทธิพลและความนิยมชมชอบในสเปนต่อผู้แทนไทยที่มาเยือนสเปน เช่น การประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับท่องเที่ยวของสเปน โดยหลังจากที่รัฐบาลไทยตั้งสถานทูตที่สเปนปรากฏว่ามีคนไทยมาเที่ยวสเปนปีละ 800 คน และผู้แทนรัฐบาลไทยเดินทางมาเยือนสเปนอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการเพิ่มขึ้นของมูลค่าทางการค้าระหว่างประเทศ (AGA. Legación de España Bangkok (539))

ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนจะพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่สำหรับโปรตุเกสที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านของสเปนกลับไม่ยินดีต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเท่าใดนัก เนื่องจากเดิมทีประเทศไทยมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับโปรตุเกสมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่อาณาจักรอยุธยาเรื่อยมา ซึ่งรัฐบาลโปรตุเกสเองก็ได้ตั้งสถานทูตที่ไทย และในช่วงที่เกิด สงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นนั้น รัฐบาลไทยในขณะนั้นก็ได้ย้ายทูตจากฝรั่งเศสไปประจำอยู่โปรตุเกสเพื่อหลีกเลี่ยงภัยสงคราม ซึ่งดูเหมือนว่าโปรตุเกสจะได้รับความสำคัญในบริบททางการเมืองกับไทยมากยิ่งขึ้น แต่ทว่าเมื่อเข้าสู่ช่วงต้นของสงครามเย็น สเปนกลับมีความสำคัญต่อไทยแซงหน้าโปรตุเกสจนสุดท้ายรัฐบาลไทยได้ตัดสินใจเปิดสถานทูตที่สเปน ในขณะที่มีเพียงทูต พาณิชยประจำอยู่ที่โปรตุเกส เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กระทรวงการต่างประเทศของโปรตุเกสไม่พอใจเป็นอย่างมากจนถึงขั้นยื่น จดหมายต่อกระทรวงการต่างประเทศไทยอย่างเป็นทางการ เพราะมองว่าการเปิดสถานทูตที่เมืองลิสบอนของโปรตุเกสน่าจะเป็น ตัวเลือกที่ดีกว่า ประเด็นความขัดแย้งทางการทูตที่เกิดขึ้นนี้รัฐบาลไทยได้ส่งจดหมายชี้แจงทางรัฐบาลโปรตุเกสถึงสาเหตุของ การตัดสินใจเปิดสถานทูตที่สเปนและสถานอัครราชทูตสเปนในไทยก็ได้ชี้แจงถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสเปนไปด้วย ดูเหมือนว่าทางรัฐบาลโปรตุเกสจะเข้าใจเหตุผลในคราวนี้ แม้จะแสดงท่าทีว่าต้องการทวงคืนความสำคัญของโปรตุเกสต่อไทย เช่นกัน (AGA. Legación de España Bangkok (539))

การที่รัฐบาลไทยไม่ให้ความสำคัญกับโปรตุเกสในช่วงต้นสงครามเย็นมีเหตุมาจากความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกันระหว่างสหรัฐ กับโปรตุเกส แม้ว่าโปรตุเกสจะเป็นกลุ่มสมาชิกเริ่มแรกขององค์การป้องกันแอตแลนติกเหนือเมื่อโลกเข้าสู่ยุคสงครามเย็น แต่ทว่า สหรัฐฯ กลับวิพากษ์วิจารณ์โปรตุเกสว่ายังคงประพฤติตนเสมือนเป็นเจ้าอาณานิคมอยู่ จนทำให้รัฐบาลโปรตุเกสระงับข้อตกลง ความร่วมมือทางการทหารที่อนุญาตให้กองทัพสหรัฐฯ ใช้ฐานทัพอากาศโอโซเลส (Azores Base) (Rodrigues, 2013 : 167) ดังนั้น รัฐบาลไทยที่ดำเนินนโยบายการต่างประเทศแบบขบวนแห่ตามนโยบายของสหรัฐฯ จึงเลือกที่จะไม่ยกระดับความสัมพันธ์ทางการ ทูตกับโปรตุเกส จากปัจจัยดังกล่าวทำให้ไทยเลือกที่จะตั้งสถานทูตที่สเปนอันเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลสหรัฐฯ แทนที่จะเป็นโปรตุเกส เรื่องดังกล่าวยังรวมไปถึงเมื่อคราวจอมพล ป. ได้เดินทางเยือนประเทศพันธมิตรของไทยในยุโรปอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2498 ซึ่งจอมพล ป. ตัดสินใจลดระยะเวลาการเดินทางเยือนต่างประเทศจาก 3 เดือน เหลือเพียง 2 เดือน จึงมี ความจำเป็นที่จะต้องตัดการเดินทางเยือนบางประเทศออก ปรากฏว่าจอมพล ป. ได้เลือกคงแผนการเดินทางเยือนสเปนไว้ แต่ตัด การเดินทางเยือนโปรตุเกสและประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวียออกไป (AGA. Legación de España Bangkok (92)) เรื่องดังกล่าวเป็น

⁵ เอกอัครราชทูตและอัครราชทูตที่เข้าร่วมงานเลี้ยงในคราวนี้ส่วนใหญ่เป็นประเทศในกลุ่มโลกเสรีและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ รวมถึงประเทศที่มีความสัมพันธ์กับสเปนมาอย่างยาวนานเช่นกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาและอาหรับ โดยประเทศสำคัญที่เข้าร่วมงานเลี้ยงคราวนี้ได้แก่ สหรัฐฯ อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส อาร์เจนตินา คิวบา อิรัก ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน และญี่ปุ่น เป็นต้น

อีกหนึ่งตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นนโยบายของรัฐบาลไทยที่ให้ความสำคัญกับสเปนมากกว่าโปรตุเกสแม้ว่าทั้งสองประเทศจะเป็นประเทศในกลุ่มโลกเสรีและตั้งอยู่บริเวณคาบสมุทรไอบีเรียนเช่นกัน

3.2 การสนับสนุนสเปนเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ

ประเทศสเปนถูกกีดกันจากเวทีนานาชาติภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง แต่เมื่อโลกเข้าสู่ภาวะสงครามเย็น โดยสมบูรณแบบและประเทศสเปนกลายเป็นมิตรกับสหรัฐฯ เวทีนานาชาติต่าง ๆ จึงผ่อนปรนมาตรการต่อสเปนและเริ่มเปิดรับสเปนมากขึ้น ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2493 ที่ประชุมสมัชชาองค์การสหประชาชาติได้ผ่านข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 386 เพื่อยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรทางการทูตและยกเลิกการกีดกันประเทศสเปนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศ (Calduch, 1993 : 24) โดยมีชาติที่ออกเสียงเห็นด้วยทั้งหมด 38 ประเทศ ออกเสียงคัดค้าน 10 ประเทศ และงดออกเสียงจำนวน 12 ประเทศ แนนอนว่าประเทศสหรัฐฯ เป็นผู้นำในการออกเสียงสนับสนุนมติดังกล่าว และไม่น่าแปลกใจเช่นกันที่ประเทศไทยซึ่งดำเนินนโยบายทางการทูตแบบขบวนการแห่งที่ชัดเจนในการสนับสนุนประเทศสเปน

ต่อมาใน พ.ศ. 2498 ที่ประชุมสมัชชาองค์การสหประชาชาติลงมติรับสเปนเข้าเป็นสมาชิก ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่ทำให้การรับรองการสมัครเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของสเปน พร้อมกันนี้พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ผู้แทนของประเทศไทย ได้กล่าวสุนทรพจน์ ณ ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติเพื่อสนับสนุนการเข้าเป็นสมาชิกของสเปน การลงมติสนับสนุนสเปนเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายขบวนการที่รัฐบาลไทยเดินตามนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่สนับสนุนให้สเปนมีบทบาทบนเวทีโลก นอกจากสหรัฐฯ แล้ว บรรดาประเทศกลุ่มลาตินอเมริกา อาหรับและเอเชียต่างก็สนับสนุนสเปนให้เข้าเป็นสมาชิก มีแต่เพียงสหภาพโซเวียตเท่านั้นที่ดูจะมีแนวโน้มต่อต้านสเปน (NAT. (2) KT.12.2/124) การที่รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนสเปนอย่างชัดเจนได้สร้างความประทับใจให้แก่รัฐบาลสเปนเป็นอย่างมาก โดยสเปนได้ส่งจดหมายขอขอบคุณรัฐบาลไทยอย่างเป็นทางการ พร้อมกันนี้หนังสือพิมพ์ ABC ของสเปนยังได้ลงข่าวเกี่ยวกับการสนับสนุนของรัฐบาลไทย (NAT. (2) KT.12.2/124) นอกจากนี้ อัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยยังกล่าวถึงทำที่อันเป็นมิตรของประเทศไทยต่อประเทศสเปนว่าไทยมิใช่เป็นเพียงประเทศแรก ๆ ที่สนับสนุนคำขอเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของประเทศสเปนเท่านั้น แต่แสดงไมตรีจิตต่อสเปนตั้งแต่ครั้งที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติถกกันเรื่องการยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรประเทศสเปนใน พ.ศ. 2492 แม้ ณ ตอนนั้นไทยยังมีได้มีนโยบายเข้าร่วมกับฝ่ายตะวันตกอย่างชัดเจน และเมื่อมีการยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรประเทศสเปนในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2493 ผู้แทนไทยไม่เพียงออกเสียงสนับสนุนเท่านั้น แต่ยังได้กล่าวสุนทรพจน์อันยอดเยี่ยมเพื่อรักษาสันติภาพของโลกของสเปนอีกด้วย (NAT. (2) KT.12.2/124) และในงานเลี้ยงอาหารกลางวันต่ออัครราชทูตสเปนจัดให้พลตรีพื่อน ฤทธาคณี ยอดอาวุธ ที่จะเดินทางไปรับตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำมาดริดคนใหม่ อัครราชทูตสเปนได้กล่าวถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งรวมถึงการชื่นชมความซื่อสัตย์ของประเทศไทยในเวทีองค์การสหประชาชาติในการช่วยเหลือประเทศสเปนจากมาตรการคว่ำบาตร (NAT. (2) KT.12.2/124)

หลังจากเหตุการณ์คราวนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามดูจะมีทำที่ชัดเจนว่าต้องการใช้พื้นที่ขององค์การสหประชาชาติเป็นเวทีแสดงให้สหรัฐฯ และประเทศพันธมิตรเห็นว่ารัฐบาลไทยจะดำเนินนโยบายที่สนับสนุนฝ่ายโลกเสรี โดยจอมพล ป. ได้มีคำสั่งให้กระทรวงการต่างประเทศกำหนดนโยบายให้สนับสนุนประเทศใดก็ตามที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ที่สมัครเข้าร่วมองค์การสหประชาชาติ อีกทั้งยังให้โฆษณาสนับสนุนประเทศนั้น ๆ ตามโอกาสอันสมควรอีกด้วย (NAT. (2) KT.12.2/124) การสนับสนุนสเปนเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาตินับเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการต่างประเทศของผู้นำไทยที่พยายามนำเสนอบทบาทของไทยบนเวทีโลกโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์การสหประชาชาติ เช่น การจัดงานเฉลิมฉลองวันสหประชาชาติ ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้รับการอธิบายว่าเป็นความพยายามของจอมพล ป. ในการสร้างภาพลักษณ์ของไทยในฐานะผู้รักสันติภาพ (Charoenvattanukul, 2025 : 16) ทำให้ในเวลาต่อมาจอมพล ป. ได้ผลักดันให้พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรทรงดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาใหญ่สหประชาชาติใน พ.ศ. 2500 ซึ่งในระหว่างที่พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งดังกล่าว ประเด็นเรื่องบทบาทขององค์การสหประชาชาติและประเทศไทยกับการธำรงรักษาสันติภาพของโลกได้ถูกเน้นย้ำจากสุนทรพจน์ของพระองค์อยู่บ่อยครั้ง ตั้งแต่สุนทรพจน์ในคราวที่ทรงเข้ารับตำแหน่งประธานสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ (NAT. SB.19.2/28) หรือสุนทรพจน์เกี่ยวกับบทบาทของไทยในการสนับสนุนสหประชาชาติเพื่อสร้างสันติภาพ (NAT. SB.19.2/99) นโยบายเช่นนี้ของจอมพล ป. นับว่าน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะนโยบายดังกล่าวจะเป็นการสร้างพื้นที่ทางการเมืองระหว่างประเทศให้แก่ไทยในฐานะประเทศที่

มีสิทธิมีเสียงบนเวทีการเมืองโลกและยังเป็นการแสดงบทบาทของไทยที่สนับสนุนกลุ่มประเทศโลกเสรีให้สหรัฐฯ ได้เห็นเป็นที่ประจักษ์อีกด้วย

ในส่วนของสเปนนั้น การได้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติทำให้สเปนมีพื้นที่ในการเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น จากเดิมที่นานาประเทศที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ ต่างสงวนท่าทีทางการทูตกับสเปน โดยผู้นำประเทศต่างหลีกเลี่ยงที่จะเดินทางมาเยือนสเปน แต่ทว่าหลังจากที่สเปนได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติแล้ว บรรดาผู้นำประเทศต่างเดินทางมาเข้าพบจอมพลฟรังโกเป็นจำนวนมาก เช่น ฮุสเซลิโอ คูบิตเชค (Juscelino Kubitschek) ประธานาธิบดีของบราซิลที่เดินทางมาเยือนสเปนอย่างเป็นทางการในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2499 (NAT. (2) KT.14.2.1/18) หรือการเสด็จพระราชดำเนินมาเยือนสเปนของพระเจ้าฟัยศ็อลที่ 2 (Faisal II) แห่งอิรัก ในวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 รวมไปถึงกรณีของเจ้าชายนโรดมสีหนุ (Norodom Sihanouk) แห่งกัมพูชาที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนสเปนในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 (NAT. (2) KT.14.2.1/18) นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2502 ดไวต์ ดี. ไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้เดินทางเยือนสเปนอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลฟรังโก (Phillips & Phillips, 2010 : 267 – 268) ที่น่าสนใจคือสเปนยังสามารถใช้อำนาจการสหประชาชาติเป็นเวทีกลางในการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น กรณีความขัดแย้งกับฝรั่งเศสเรื่องโมร็อกโกซึ่งรัฐบาลสเปนมองว่าหากไม่สามารถเจรจากับฝรั่งเศสได้ก็จะใช้อำนาจการสหประชาชาติเข้ามาเป็นตัวกลางในการแก้ไขปัญหาในประเด็นนี้ (NAT. (2) KT.14.2.1/18)

3.3 การให้โอกาสคนไทยไปศึกษา ณ ประเทศสเปน

ประเทศไทยส่งคนจำนวนมากไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อเนื่องมาจนกระทั่งก่อนสงครามเย็นจะเริ่มต้นขึ้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลกลับไม่เคยพิจารณาส่งคนไปศึกษาต่อที่สเปนแต่อย่างใด ซึ่งประเมินได้ว่ารัฐบาลไม่ได้มองว่าสเปนมีความสำคัญในบริบทโลกในขณะนั้น นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศยังไม่มีประเด็นที่ทำให้รัฐบาลต้องใส่ใจนัก โดยพิจารณาได้จากการที่ไทยมอบหมายให้ทูตประจำฝรั่งเศสทำหน้าที่เป็นทูตประจำสเปนอีกตำแหน่งหนึ่ง นอกจากนี้ทางสเปนเองก็ไม่ได้มีท่าทีต้องการขยายอิทธิพลเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย ทำให้ไม่มีการยื่นข้อเสนอที่จะรับคนไทยเข้าศึกษาวิชาต่าง ๆ ที่สเปน⁶

ทว่าภายใต้สภาวะสงครามเย็นและนโยบายต่างประเทศแบบขบวนการ สเปนและไทยต้องหันมากระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันจนนำไปสู่การตั้งสถานอัครราชทูตของทั้งสองประเทศ อีกทั้งรัฐบาลไทยยังแสดงออกถึงความจริงใจที่จะสนับสนุนสเปนจนในที่สุดได้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ทำให้โลกเปิดรับสเปนมากยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างทั้งสองประเทศนำไปสู่ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในฐานะหุ้นส่วนแห่งความมั่นคง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลสเปนจึงตัดสินใจช่วยเหลือไทยด้วยการให้ทุนการศึกษาแก่คนไทยเพื่อมาศึกษาวิชาต่าง ๆ ที่สเปน และที่สำคัญว่านั่นคือการอนุญาตให้นักเรียนทหารไทยเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนทหารของสเปนได้ ประเด็นนี้นับว่าเป็นนโยบายด้านความมั่นคงและการต่างประเทศที่แสดงให้เห็นถึงความไว้วางใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะการอนุญาตให้คนต่างชาติเข้าศึกษาในวิชาทหารก็เท่ากับว่ายอมเปิดเผยนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงให้อีกฝ่ายรับรู้

หลังจากที่สเปนได้ตั้งสถานทูตที่ไทยใน พ.ศ. 2493 รัฐบาลสเปนก็ได้ยื่นข้อเสนอที่จะรับนักเรียนไทยไปศึกษาที่สเปนโดยที่ทางรัฐบาลสเปนจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ โดยใน พ.ศ. 2494 รัฐบาลสเปนได้มอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนไทยเพื่อไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยของสเปนจำนวน 4 ทุน โดยรัฐบาลสเปนจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันประมาณเดือนละ 1,500 เปเซตา โดยทุนที่สเปนมอบให้นั้นกำหนดให้ผู้รับทุนไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสเปนในระดับปริญญาเอก สาขากฎหมายหรือการแพทย์ใน พ.ศ. 2495 (NAT. KT.94.1.22/20)

⁶ กรณีของอิตาลีที่ต้องการขยายอิทธิพลเข้ามายังกองทัพไทยมีนโยบายอย่างชัดเจนที่จะรับนักเรียนทหารไทยเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนทหารของอิตาลี โดยรัฐบาลอิตาลีระบุอย่างชัดเจนว่าต้องการให้ทายาทของนายทหารระดับสูงของกองทัพไทยเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนทหารของอิตาลี นอกจากนี้รัฐบาลอิตาลีได้ยื่นข้อเสนอที่จะขายเรือรบประเภทต่าง ๆ ให้แก่ไทยโดยให้สัญญาว่าจะไม่มีเรือรบเหล่านั้นหากอิตาลีอยู่ในภาวะสงคราม ซึ่งรัฐบาลไทยก็ตอบรับข้อเสนอของอิตาลีโดยเฉพาะการซื้อเรือรบจากอิตาลี และเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ปะทุขึ้นในยุโรปตะวันตกหลังจากที่เยอรมนีตัดสินใจบุกฝรั่งเศสและเบลเยียม รัฐบาลไทยได้ย้ายนักเรียนทหารหลายนายที่ศึกษาอยู่ที่ทั้งสองประเทศไปศึกษาต่อวิชาทหารที่อิตาลีแทน

การให้ทุนการศึกษาคราวนี้นับว่าเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลสเปนให้ทุนแก่ประเทศไทย นอกจากนี้รัฐบาลไทยเองก็ยังไม่เคยส่งคนไปศึกษาวิชาใด ๆ ที่สเปน ทำให้ทางกระทรวงการต่างประเทศได้นำเรื่องนี้เข้ามาพิจารณากับทางสำนักเลขาธิการ ก.พ. และคณะรัฐมนตรี (NAT. KT.94.1.22/20) เพราะหากมองในแง่ของผลประโยชน์ทางการศึกษาแล้ว สเปนไม่ใช่ประเทศที่มีชื่อเสียงทางด้านกฎหมายและการแพทย์เท่าใดนัก นอกจากนี้ผู้ที่จะไปศึกษาต่อจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ภาษาสเปนอยู่บ้างแล้วหรือหากไม่รู้เลยก็จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้ได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากรัฐบาลสเปนให้เวลาในการศึกษาเพียงแค่ 1 ปี แต่หากพิจารณาในด้านการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศนั้น การที่รัฐบาลไทยปฏิเสธที่จะรับทุนของรัฐบาลสเปนดูเหมือนว่ารัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ประเทศสเปนซึ่งเป็นพันธมิตรของไทย อีกทั้งนโยบายของไทยเองก็ดูมีความต้องการที่จะกระชับความสัมพันธ์กับสเปนอยู่แล้ว การส่งคนไปศึกษาที่สเปนโดยที่รัฐบาลสเปนเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายก็จะเป็นประโยชน์แก่รัฐบาลไทยมากกว่าจะเป็นข้อเสีย ด้วยเหตุนี้ทางรัฐบาลไทยจึงเปิดรับสมัครผู้ที่สนใจไปศึกษาต่อในทั้งสองสาขาวิชาดังกล่าวที่สเปน อย่างไรก็ตามด้วยความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ภาษาสเปนซึ่งในขณะนั้นไม่ใช่ว่าภาษาต่างประเทศที่คนไทยให้ความสนใจ ทำให้ไม่มีผู้สมัครในสาขาการแพทย์ แต่สำหรับสาขากฎหมายแล้วปรากฏว่ามีข้าราชการที่กำลังศึกษาสาขานิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองสมัครทุนดังกล่าวจำนวน 2 คน ได้แก่ นายจินดา เกตุปัญญา ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลจังหวัดสุพรรณบุรี กับนายอุทัย วิเศษสมิต ซึ่งทำงานอยู่ในคณะกรรมการกฤษฎีกา (NAT. KT.94.1.22/20) ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2495 รัฐบาลสเปนได้ตอบกลับหนังสือของรัฐบาลไทยว่าได้คัดเลือกให้นายจินดาและนายอุทัยได้รับทุนจากรัฐบาลสเปนเพื่อศึกษาต่อสาขากฎหมายโดยทางรัฐบาลสเปนได้แนะนำให้ทั้งสองคนเดินทางไปถึงสเปนภายในเดือนกรกฎาคมเพื่อเข้าศึกษาวิชาภาษาสเปนก่อนที่จะเข้าศึกษาวิชากฎหมายในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน (NAT. KT.94.1.22/20) อย่างไรก็ตาม เมื่อทั้งสองคนเข้าศึกษาต่อที่สเปนก็พบว่าเงินค่าครองชีพที่รัฐบาลสเปนมอบให้เดือนละ 1,480 เปเซตา หรือประมาณ 13.6 ปอนด์ ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และเมื่อเทียบกับนักเรียนต่างชาติที่ได้รับทุนรัฐบาลที่ศึกษาอยู่ที่ประเทศอื่น ๆ เช่นอังกฤษได้รับเดือนละ 41 ปอนด์ หรือฝรั่งเศสได้รับเดือนละ 47.18 ปอนด์ นักเรียนทั้งสองคนจึงได้ยื่นเรื่องขอให้รัฐบาลไทยจ่ายเงินเพิ่มเติม ด้วยเหตุนี้ทางรัฐบาลจึงได้อนุมัติเงินทุนให้แก่อีกทั้งสองคนเดือนละ 30 ปอนด์ (NAT. KT.94.1.22/20) ซึ่งเมื่อรวมกับเงินทุนของรัฐบาลสเปนแล้วจะได้ค่าครองชีพในอัตราที่ใกล้เคียงกับนักเรียนรัฐบาลที่ศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ

นอกจากทุนการศึกษาในสาขากฎหมายและการแพทย์ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศยังสะท้อนอย่างชัดเจนผ่านการเปิดโอกาสให้นักเรียนนายเรือเข้าศึกษาต่อ ณ โรงเรียนนายเรือสเปน เดิมทีกองทัพไทยมักส่งคนไปศึกษาต่อวิชาทหารเรือในประเทศมหาอำนาจยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมนี ตั้งแต่ในยุคปฏิรูปกองทัพในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กระทั่งหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่บริบททางการเมืองโลกได้เปลี่ยนโฉมไป อิตาลีและญี่ปุ่นได้กลายเป็นประเทศหลักที่ให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ไทย ทั้งการอนุญาตให้นักเรียนไทยไปศึกษาต่อและการขายเรือรบให้เนื่องจากความต้องการขยายอิทธิพลเข้าสู่กองทัพไทย (Boontanondha, 2024 : 7) ทว่าระเบียบโลกได้เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งเมื่อโลกเข้าสู่ยุคสงครามเย็นซึ่งไทยได้เป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายโลกเสรีทำให้รัฐบาลได้รับการช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐฯ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งประเทศพันธมิตรในกลุ่มโลกเสรีอย่างเดนมาร์กก็ได้ยื่นข้อเสนอให้ความช่วยเหลือในการพัฒนากองทัพเรือไทย (NAT. (2) KT.14.3/39)

อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงทางการทหาร รัฐบาลสหรัฐฯ ยังมีข้อจำกัดหลายประการเพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนต่างชาติเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนนายเรือ รัฐบาลไทยจึงพยายามที่จะหาทางส่งนักเรียนนายเรือไปศึกษายังประเทศอื่น สเปนได้กลายเป็นทางเลือกที่น่าสนใจด้วยชื่อเสียงด้านการทหารเรือที่มีมาตั้งแต่อดีต และนโยบายของสเปนที่เปิดกว้างต่อกองทัพไทยโดยเฉพาะการยินดีต้อนรับคนไทยเข้าศึกษาต่อในวิชาทหารเรือ ประกอบกับกองทัพเรือสเปนได้รับการช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐฯ อย่างสม่ำเสมอ นายทหารเรือสเปนหลายคนได้รับอนุญาตให้ไปศึกษาต่อวิชาทหารที่สหรัฐฯ (León-Aguinaga & Delgado Gómez-Escalonilla, 2021 : 61 – 62) นักเรียนนายเรือไทยจึงสามารถเรียนรู้ด้านการทหารเรือของสหรัฐฯ ผ่านโรงเรียนนายเรือของสเปนได้อีกทางหนึ่ง

ใน พ.ศ. 2495 กองทัพไทยจึงตัดสินใจส่งนักเรียนนายเรือเกาะหลัก เจริญรุทซ์ ซึ่งสอบได้ลำดับที่ 1 ของโรงเรียนนายเรือไปศึกษาต่อที่โรงเรียนนายเรือของสเปนที่เมืองมาริน (Naval Military Academy at Marín / Escuela Naval Militar de Marín) ซึ่งทางรัฐบาลสเปนก็ให้การตอบรับเป็นอย่างดี อีกทั้งยังอนุญาตให้นักเรียนนายเรือเกาะหลักใส่เครื่องแบบของนักเรียนนายเรือสเปนในพิธีสวนสนามของนักเรียนนายเรือสเปน (paseo de guardiamarina) (AGA. Legación de España Bangkok) ในเวลาต่อมนักเรียนนายเรือเกาะหลักสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรือสเปนใน พ.ศ. 2502 เป็นลำดับที่ 5 ของโรงเรียน โดยมีนายสุวิทย์

บารวัฒนา อัครราชทูตไทยประจำสเปนเข้าร่วมงานรับปริญญา โดยในงานนั้นทางโรงเรียนนายเรือสเปนได้มอบเหรียญอิสริยาภรณ์เชิดชูเกียรติด้านการทหารเรือ (Medalla del Mérito Naval) และรางวัลนักเรียนที่มีความประพฤติเรียบร้อยให้แก่แก่นักเรียนนายเรือเกาะหลักเป็นกรณีพิเศษ อีกทั้งยังให้เกาะหลักเป็นนักเรียนที่เข้ารับปริญญาเป็นคนแรกพร้อมกับแต่งตั้งเป็นนายเรือโทกิตติมศักดิ์แห่งกองทัพเรือสเปน (NAT. KT.44.4/161) ต่อมาใน พ.ศ. 2497 รัฐบาลสเปนได้ให้ที่หนึ่งแก่นักเรียนนายเรือไทยจำนวน 10 นาย เพื่อเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนนายเรือของสเปน⁷ โดยกองทัพไทยได้คัดเลือกนักเรียนนายเรือที่มีผลการเรียนดีจำนวน 4 นาย ได้แก่ ชีรชัย ตั้งเจริญ วินัย อินทรสมบัติ รังสรรค์ เตมีเยส และพลสวัสดิ์ ชูปัญญา ไปศึกษาในสาขาพรคนาวิน พรคกลิน พรคพลาริการ และพรคนาวิกโยธิน⁸ โดยนักเรียนทั้งสี่นายเป็นนักเรียนนายเรือรุ่น 52 (AGA. Legación de España Bangkok (Ref. Cu-Siam)) ต่อมาใน พ.ศ. 2503 นักเรียนนายเรือทั้ง 4 นาย ได้สำเร็จการศึกษา โดยวินัย อินทรสมบัติสำเร็จการศึกษาเป็นที่ 3 ในพรคนาวิน และพลสวัสดิ์ ชูปัญญาสำเร็จการศึกษาลำดับที่ 2 ในพรคกลิน⁹ ซึ่งนักเรียนทั้งสองนายได้รับมอบเหรียญอิสริยาภรณ์เชิดชูเกียรติด้านการทหารเรือจากกองทัพเรือสเปน (NAT. KT.44.4/161) การที่รัฐบาลสเปนให้การต้อนรับนักเรียนนายเรือไทยเป็นอย่างดีทำให้รัฐบาลไทยมีความมุ่งหมายที่จะส่งทหารไปศึกษาต่อที่สเปนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรวมไปถึงลูกหลานของบรรดานายทหารเรือระดับสูงที่แต่เดิมนักจะส่งไปศึกษาที่อังกฤษหรือสหรัฐฯ เช่น ใน พ.ศ. 2501 รัฐบาลได้ส่งภคร ศุภชลาศัย บุตรชายของหลวงศุภชลาศัย (บุง ศุภชลาศัย) อติตรองผู้บัญชาการทหารเรือและรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลคณะราษฎร ซึ่งศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ให้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนนายเรือสเปน (NAT. KT.43.17/2)

สำหรับรัฐบาลสเปนการรับนักเรียนทหารของไทยเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนนายเรือนับว่าเป็นประโยชน์ต่อสเปนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการเผยแพร่วัฒนธรรมและภาษาสเปน อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์สเปนต่อกองทัพและคนไทยอีกด้วย และที่สำคัญที่สุดคือรัฐบาลไทยเป็นฝ่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายเองทั้งหมดโดยที่รัฐบาลสเปนเพียงแค่อนุญาตให้คนไทยเข้าศึกษาเท่านั้น (AGA. Legación de España Bangkok (370)) ดังนั้นรัฐบาลสเปนจึงเปิดโอกาสให้นักเรียนทหารจากไทยเข้าศึกษาต่อยังโรงเรียนทหารของสเปนเรื่อยมา สำหรับกองทัพไทยแล้วการที่นักเรียนทหารไทยมีโอกาสเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนนายเรือของสเปนนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่นักเรียนทหารไทยจะได้เรียนรู้วิทยาการด้านทหารเรือที่มีประสิทธิภาพในสาขาต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาใช้พัฒนากองทัพเรือไทยได้ในอนาคต น่าสนใจว่าทางกองทัพเรือไทยขณะนั้นมีมุมมองว่าโรงเรียนนายเรือสเปนจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีมีเนื้อหามากกว่าโรงเรียนนายเรือของอังกฤษและสหรัฐฯ (AGA. Legación de España Bangkok (24))

รัฐบาลสเปนเองมีความพยายามที่จะโน้มน้าวให้กองทัพเรือไทยส่งทหารไปศึกษาที่สเปนอย่างต่อเนื่อง โดยในรายงานของอัครราชทูตสเปนประจำประเทศไทยได้กล่าวถึงความสำเร็จที่สามารถโน้มน้าวให้ไทยส่งคนมาศึกษาต่อที่สเปนได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่เดิมนั้นมีเพียงแค่อังกฤษและสหรัฐฯ เท่านั้นที่กองทัพเรือส่งนักเรียนนายเรือไปศึกษาต่ออย่างสม่ำเสมอ ยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอิตาลีและฝรั่งเศสที่มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ที่ไทยมากกว่าสเปน กลับพบว่ารัฐบาลไทยพึ่งพาความช่วยเหลือทางการทหารจากสองประเทศนี้น้อยกว่าสเปน (AGA. Legación de España Bangkok (24)) ซึ่งเรื่องดังกล่าวได้ส่งผลดีต่อสเปนที่จะขยายอิทธิพลต่อรัฐบาลและกองทัพไทยในระยะยาวโดยเฉพาะเมื่อนายทหารเรือไทยที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรือของสเปนกลับมารับตำแหน่งสำคัญ ๆ ในกองทัพ เช่น พลเรือเอกสุชาติ กลศาสตร์เสนี พลเรือเอกวินัย อินทรสมบัติ และพลเรือเอกเกาะหลัก เจริญรุักษ์ เป็นต้น¹⁰

⁷ การให้ที่หนึ่งแก่นักเรียนทหารต่างชาติเพียงชาติใดชาติหนึ่งถึง 10 ที่นั้น นับว่าเป็นสิทธิพิเศษอย่างยิ่ง เพราะโดยปกติแล้วในแต่ละปีโรงเรียนทหารจะจำกัดที่หนึ่งสำหรับนักเรียนต่างชาติเพียงชาติละ 1 – 2 คน เท่านั้น เนื่องจากต้องให้ที่หนึ่งแก่นักเรียนทหารชาติอื่น ๆ เช่นกัน เช่นกรณีของสหรัฐฯ ที่อนุญาตให้นักเรียนนายเรือไทยเข้าศึกษาต่อที่สหรัฐฯ ได้ปีละไม่เกิน 2 คน

⁸ พรคนาวินเป็นทหารที่ทำงานด้านยุทธการ การสื่อสาร การเดินเรือ การอาวุธและการเรือ พรคกลินเป็นทหารที่ทำงานดูแลเครื่องจักรใหญ่ เครื่องจักรช่วย เครื่องไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ ตลอดจนดูแลเครื่องยนต์และอุปกรณ์ไฟฟ้า พรคพลาริการจะทำหน้าที่ดูแล วางแผนและจัดส่งกำลังบำรุงและสิ่งของที่จำเป็นในการปฏิบัติการ และพรคนาวิกโยธินจะทำหน้าที่เช่นเดียวกับทหารราบของกองทัพบก

⁹ นักเรียนนายเรือที่สำเร็จการศึกษาในปีนี้ประกอบไปด้วยเหล่าพรคนาวิน 47 นาย พรคนาวิกโยธิน 11 นาย พรคกลิน 25 พรคพลาริการ 12 นาย พรคแพทย์ 7 นาย พรคเภสัชกรรม 1 นาย และพรคนิติศาสตร์ 5 นาย

¹⁰ อิทธิพลของสเปนต่อกองทัพเรือไทยในช่วงประจักษ์เห็นได้จากกรณีที่กองทัพเรือในช่วงต้นทศวรรษ 2530 ได้ตัดสินใจสั่งซื้อเรือหลวงจักรีนฤเบศรจากประเทศสเปนเข้าประจำการ อันเป็นเรือบรรทุกเครื่องบินลำแรกที่เข้าประจำการในไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนักเรียนนายเรือที่ได้เดินทางไปศึกษาต่อที่สเปนในช่วงทศวรรษ 2490 – 2500 ล้วนแต่ดำรงตำแหน่งในระดับนายพลเรือในช่วงทศวรรษ 2530 ซึ่งนายทหารกลุ่มนี้น่าจะมีบทบาทไม่มากนักน้อยกับการตัดสินใจซื้อเรือจากสเปน

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

แม้ว่าในช่วงต้นของสงครามเย็นรัฐบาลเผด็จการของทั้งไทยและสเปนจะถูกมองอย่างตั้งข้อสงสัยจากสหรัฐฯ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความชอบธรรม แต่สภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทำให้ไทยและสเปนเป็นพื้นที่ที่รัฐบาลสหรัฐฯ ให้ความสำคัญ ในขณะที่เดียวกันภายใต้นโยบายการต่างประเทศที่ต้องการมีที่ยืนบนเวทีระดับนานาชาติ รวมทั้งความต้องการได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง ทำให้ทั้งไทยและสเปนต่างปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศครั้งสำคัญ และต่างหันมาใช้นโยบายการต่างประเทศขบวนการโดยมีสหรัฐฯ เป็นหัวขบวนในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ น่าสนใจว่าการเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศของทั้งสองประเทศทำให้ไทยและสเปนพัฒนาความสัมพันธ์ในฐานะพันธมิตรในกลุ่มโลกเสรีอย่างน่าสนใจ เพราะด้วยนโยบายการต่างประเทศในอดีตของทั้งสองประเทศที่ไม่ได้มีมิติความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันเท่าใดนักทั้งการค้าหรือความร่วมมือในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านความมั่นคง แต่ทว่าภาวะสงครามเย็นทำให้ทั้งสองประเทศหันหน้าเข้าหากันมากยิ่งขึ้น โดยต่างฝ่ายต่างให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันโดยมีสหรัฐฯ และสงครามเย็นเป็นแกนกลาง

การดำเนินนโยบายการต่างประเทศระหว่างทั้งสองประเทศยังอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ส่วนตัวของแต่ละประเทศ โดยรัฐบาลไทยได้สนับสนุนให้สเปนเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติด้วยความประสงค์ที่จะใช้พื้นที่บนเวทีโลกนำเสนอบทบาทใหม่ของไทยในฐานะประเทศที่มุ่งหวังสันติภาพโดยมีองค์การสหประชาชาติเป็นตัวกลาง ในขณะที่สเปนต้องการให้ไทยสนับสนุนสเปนในเวทีการทูต อีกทั้งยังต้องการเข้ามามีบทบาททางการทหารในกองทัพไทยและเป็นประตูทางการค้าบานใหม่

ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศที่พัฒนาเรื่อยมาทำให้รัฐบาลไทยตัดสินใจตั้งสถานอัครราชทูตที่กรุงมาดริดแทนที่จะใช้สถานทูตในประเทศอื่น ๆ เหมือนดังที่ผ่านมา การตั้งสถานอัครราชทูตที่สเปนเป็นก้าวกระโดดสำคัญของการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างทั้งสองประเทศอย่างยิ่งย่น เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงไทยกับสเปนเข้าด้วยกันและยังเป็นเครื่องหมายแห่งความร่วมมือระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศ เมื่อรัฐบาลไทยตั้งสถานอัครราชทูตที่สเปนพร้อมกับมีคำสั่งให้พลตรีพอนทอนาที่อัครราชทูตไทยประจำสเปนแล้ว บรรดาข้าราชการไทยต่างเดินทางมาเยือนสเปนบ่อยครั้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีคนไทยที่เริ่มเดินทางมาท่องเที่ยวที่สเปนมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตัดสินใจเดินทางเยือนประเทศสเปนอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2498 ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ผู้นำไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เดินทางมาเยือนประเทศสเปน โดยในระหว่างที่จอมพล ป. เยือนสเปนได้เข้าพบนายพลฟรังโกและบรรดาคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลฟรังโก นอกจากนี้จอมพล ป. ยังได้เป็นประธานเปิดสถานทูตอัครราชทูตไทยประจำสเปนอีกด้วย

ภายใต้ความสัมพันธ์ที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วของทั้งสองประเทศ รัฐบาลสเปนได้ตัดสินใจให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ไทยโดยเฉพาะในกิจการทหารเรือซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยต้องการการสนับสนุนจากประเทศพันธมิตร แต่ทว่าสหรัฐฯ ซึ่งเป็นพันธมิตรที่สำคัญของไทยไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการนี้ได้ ทำให้กองทัพไทยมุ่งหาความช่วยเหลือจากพันธมิตรประเทศอื่น ๆ ซึ่งสเปนที่ได้รับความช่วยเหลือด้านกิจการทหารจากสหรัฐฯ รวมถึงการให้นายทหารสเปนเข้าฝึกในด้านกิจการทหารเรือที่สหรัฐฯ จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับรัฐบาลไทย ด้วยเหตุนี้นักเรียนนายเรือหลายนายจึงได้เดินทางมาศึกษาต่อที่สเปน นักเรียนเหล่านี้ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงขนขวายหาความรู้ทางการทหารเพื่อไปพัฒนากองทัพไทยเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยและสเปนอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งรัฐบาลไทยก็ใช้การส่งคนไปศึกษาต่อต่างประเทศในฐานะเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศเสมอมา ดังนั้นการเปิดกว้างของรัฐบาลสเปนในเรื่องดังกล่าวจึงตอบสนองต่อความต้องการของรัฐบาลไทยเช่นเดียวกัน สำหรับสเปนแล้วการยินยอมให้นักเรียนนายเรือไทยเข้าศึกษาต่อที่สเปนนับเป็นความพยายามที่จะเสริมสร้างความนิยมชมชอบในวัฒนธรรมและประเทศสเปนมากยิ่งขึ้น ซึ่งหากวิเคราะห์หือทธิพลของสเปนที่มีต่อกองทัพเรือไทยแล้วก็นับว่ามีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะหากพิจารณาว่าการตัดสินใจซื้อเรือรบจากสเปนลำแรกเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่นายทหารชุดแรก ๆ ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรือสเปนกำลังมีบทบาทสำคัญในกองทัพเรือไทย

จากความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสองประเทศภายใต้บริบทสงครามเย็น ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามตัดสินใจเยือนสเปนอย่างเป็นทางการในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2498 และต่อมาคือการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสเปนของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ใน พ.ศ. 2503 การเยือนประเทศสเปนของบุคคลระดับประมุขประเทศนับเป็นก้าวที่สำคัญยิ่งของพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในบริบทสงครามเย็น

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgments)

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทยและสเปนในยุคต้นสงครามเย็น ระหว่าง พ.ศ. 2490 – 2500

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- “Agitación revolucionaria en Tailandia”. [Revolutionary Unrest In Thailand]. January 31, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (34). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- Boontanondha, T. (2024). The Policy on the Development of Science and Technology in the Thai Armed Forces by Sending Military Personnel to Study Abroad between 1932 - 1941. *Journal of Arts and Thai Studies*, 46(3), 1-18. (In Thai)
- Calduch, R. (1993). *Dinámica de la Sociedad Internacional*. [Dynamics of International Society]. Madrid: Editorial Centro de Estudios Ramón Areces. (In Spanish)
- Chinwanno, A. (2021). *The Quest for Thai - US Alliance*. Bangkok: International Studies Center, Ministry of Foreign Affairs.
- Charoenvattananukul, P. (2025). Ritualising Ontological (In) Security Narrative: Evidence From Thailand's United Nations' Celebrations During the Cold War. *Cambridge Review of International Affairs*, 1-22. <https://doi.org/10.1080/09557571.2025.2472220>
- “Conspiración comunista contra Tailandia”. [Communist Conspiracy Against Thailand]. November 15, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (497). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Cursos en la Escuela Naval Militar para alumnos de la Marina Thaiandesa”. [Courses at the Naval Military School for Thai Navy Cadets]. October 20, 1954. AGA. Legación de España Bangkok. Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Da cuenta banquete ofrecido por la Real Armada de Tailandia en honor Representante España”. [Reports on the banquet offered by the Royal Thai Navy in honor of the Spanish Representative]. January 19, 1957. AGA. Legación de España Bangkok (24). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Da cuenta del regreso del T. General Phao, Jefe de la Policía de Tailandia, después de un viaje al extranjero”. [Reports on The Return of Major General Phao, Chief of The Thai Police, After A Trip Abroad]. December 15, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (525). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Da cuenta próxima visita España 42 altos Jefes Ejército Tailandia”. [Reports on the Upcoming Visit to Spain of 42 High-Ranking Officers from The Thai Army]. October, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (443). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Declaraciones del Comandante en Jefe del Ejército de Tailandia” [Statements of The Commander-in-Chief of The Thai Army]. September 14, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (400). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- Fineman, D. M. (1993), *The United States and military government in Thailand, 1947-1958*. Doctoral Dissertation, Ph.D. in History, Yale University, United States.
- García de Cortázar, F., & González Vesga, J. M. (2009). *Breve historia de España*. [Brief History of Spain]. Madrid: Alianza Editorial. (In Spanish)

From the Iberian Peninsula to the Chao Phraya River: Diplomatic Relations, E4837 (1-17)

- Hongjamrassilp, P. (2017), *Relaciones entre Siam y Filipinas en la Edad Moderna (siglos XVI-XVIII)*. [Relations between Siam and the Philippines in the Modern Age (16th-18th centuries)]. Doctoral Dissertation, Ph.D. in Modern History, Universidad Autónoma de Madrid, Spain. (In Spanish)
- "Ingreso en la Escuela Naval Militar del hijo del Capitán de Navío Laug Subhajalasaya". [Admission to the Naval Military School of the son of Captain Laug Subhajalasaya]. November 25, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (Ref. Cu-Siam). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- "Karnhai Kongkwan Kae Naipon Franco". [Giving A Gift to General Franco]. July 5, 1950. NAT. KT.73.7/16. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Karnkobot Nai Prathes Sapain". [The Rebellion In Spain]. January 14, 1936. NAT. SR.0201.37/34. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Karnrab Parinya Khong Nakriannairuea Thai Nai Sapain". [Commencement of the Thai Midshipmen in Spain]. August 2, 1959. NAT. KT.44.4/161. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Khaow Ratchatutsiam Khaofaotawhai Phraratchasarn". [Report About an Envoy Sends a Royal Letter]. December 29, 1888. *Royal Gazette* 5. (In Thai)
- "Kho Amuay Kwamsaduak Nai Karnnam Awutpuen Khaoma". [Asking to Make It Convenient to Bring the Gun into the Country]. February 24, 1950. NAT. KT.73.7/12. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Khohai Chuai Tidtoe Kho Anuyat Hai Naitaharnruea Chai Tumrarian Thee Pen Kwanlab Kong Neto". [Asking to Allow the Thai Marines to Use the Secret NATO Military Textbook]. August 22, 1955. NAT. (2) KT.14.3/39. National Archives of Thailand. (In Thai)
- León-Aguinaga, P., & Delgado Gómez-Escalonilla, L. (2021). The Deployment of Us Military Assistance to Spain in the 1950s: Limited Modernisation and Strategic Dependence. *Cold War History*, 21, 55-70.
- Margolin, J. (1998). Singapore New Regional Influence, New World Outlook? *Contemporary Southeast Asia*, 20(3), 319 – 336.
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W.W. Norton and Company.
- "Nakrian Tunsuantua Nai Kwamdoolae Khong Ko.Po. Nai Pakorn Suphachalasai". [Personal Fund Student under the supervision of OCSC, Mr. Pakorn Suphachalasai]. August 28, 1958. NAT. 43.17/2. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Ngan Phithi Chaek Prakatniyabat Lae Krabi". [Ceremony for the Conferral of Diplomas and Swords]. May 1, 1940. NAT. (2) SR.0201.4/26. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Pain Tang Kanasenabodi (Kong Prathes Sapain)". [Appointing The Cabinet (Of Spain)]. October 10, 1936. NAT. SR.0201.37/11. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Phillips, Jr. W. D., & Phillips, C. R. (2010). *A Concise History of Spain*. Cambridge: Cambridge University Press.
- "Phraratchagdarn Komamuen Narathippongpapan Muea Songkhaorab Tamnaeng Pratan Samatcha Sahaorachachart (President of the 1956 Session of the General Assembly)". [The speech of Prince Wan Waitayakorn when he was president of the General Assembly (President of the 1956 Session of the General Assembly)]. NAT. SB.19.2/28. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Phraratchagdarn Komamuen Narathippongpapan Toe Theeprachum Ongkarn Sahaprachachart Kiawkab Nayobai Khong Thai Nai Karnsanabsanun Sahaprachachart Puea Santipab". [The speech of Prince Wan Waitayakorn to the Assembly of the United Nations about Thailand's policy to support the United Nations in making peace]. NAT. SB.19.2/99. National Archives of Thailand. (In Thai)
- "Praratchatan Kruengratchaitsariyaporn Thee Prathes Yurop". [Bestowing The Royal Decoration in Europe]. June 4, 1900. *Royal Gazette* 16. (In Thai)

From the Iberian Peninsula to the Chao Phraya River: Diplomatic Relations, E4837 (1-17)

- “Propuesta Admisión Súbdito Tailandés para Efectuar Curso Escuela Naval Militar”. [Proposal for Admission of a Thai Subject to Attend the Course at the Naval Military School]. October 20, 1954. AGA. Ministerio de Marina. Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Raingan Karnmuean Chak Krung Madird”. [Political Report from Madrid]. February 7, 1956. NAT. (2) KT.14.2.1/18. National Archives of Thailand. (In Thai)
- “Rattabarn Sapain Cha Hai Tunlaorian Kae Nakrian Thai”. [The Spanish Government Will Give the Scholarship to Thai Students]. March 17, 1951. NAT. KT.94.1.22/20. National Archives of Thailand. (In Thai)
- “Rattabarn Tangprathes Rabrong Rattabarn Khong Naipon Franco”. [The Foreign Governments Endorse Franco’s Government]. March 4, 1938. NAT. SR.0201.37/38. National Archives of Thailand. (In Thai)
- “Real y distinguida orden de Carlos III”. [Royal and Distinguished Order of Charles III]. 1991. *Guía oficial de España*. (In Spanish)
- Rodao, F. (2007). The Castilians discover Siam: Changing Visions and Self-Discovery. *Journal of Siam Society*, 95, 1 – 23.
- Rodrigues, L. (2013). The United States and Portugal Decolonization. *Portuguese Studies*, 29(2), 164 – 185.
- “Sapain Kobkun Thee Thai Sanabsanun Karnsamak Khao Pen Samachick Sahaprachachart”. [Spain Thanks Thailand for Supporting Its Application to Become A Member of The United Nations]. October 28, 1955. NAT. (2) KT.12.2/124. National Archives of Thailand. (In Thai)
- “Sobre apertura de una Legación Thailandia en Madrid”. [About the Opening of a Thai Legation in Madrid]. January 18, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (28). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Sobre Cadetes tailandeses Escuela Naval Militar Marín”. [About Thai Cadets at the Naval Military School at Marín]. August 16, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (370). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Sobre disgusto Portugal por apertura Legación Thailandia Madrid” [About Portugal’s Displeasure Regarding The Opening of The Thai Legation in Madrid]. December 20, 1954. AGA. Legación de España Bangkok (539). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- “Sobre visita España Jefe Gobierno Thailandia,” [About the Visit of The Thai Prime Minister to Spain]. March 22, 1955. AGA. Legación de España Bangkok (92). Archivo General de la Administración. (In Spanish)
- Srivoranart, P. (2022). Royal visit of H.M. King Bhumibol Adulyadej the Great to Spain as portrayed in Spanish Newspapers. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 22(2), 69-99. (In Thai)
- “Tang Akkaratchatoot Na Krung Madrid (Pol. Thee. Fon Ruetthakhani Yodawut) (Wisut Bawonwattana)”. [Appointing The Minister to Madrid (Maj. Gen. Fon Ruetthakhani Yodawut) (Mr. Wisut Bawonwattana)]. February 28, 1955. NAT. (3) SR.0201.15/7. National Archives of Thailand. (In Thai)
- Tippayasak, S. (2013). *Khaow Karnsadetprapas Ratchaanachak Sapain Nai Prabatsomdet Prachulachomklao Chaoyoohue*. [News About King Chulalongkorn’s Visit to the Kingdom of Spain]. Bangkok: Department of Western Language, Faculty of Arts. (In Thai)
- Tippayasak, S. (2019). *Kwamsampan Tang Karntoot Rawang Krung Sayam Lae Ratchaanachak Sapain: Kanatoot Sapain Nai Krung Sayam Chuang Ton Chrissattawat Thee 18*. [Diplomatic Relations Between Siam and Spain: Spanish Diplomats in Siam in the Early 18th Century]. Bangkok: Department of Western Language, Faculty of Arts. (In Thai)
- Tippayasak, S. (2018). *Prab Kwamsongcham Sadetprapas Ratchaanachak Sapain Nai Prabatsomdet prachulachomklao chaoyoohue*. [A Memory of King Chulalongkorn’s Visit to the Kingdom of Spain]. Bangkok: Department of Western Language, Faculty of Arts. (In Thai)
- Tippayasak, S. (2022). *Song Sapain Lae Sayam*. [Spanish and Siam Monks]. Bangkok: Kongkarn Peipae Nganwichakarn, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Long Grove, IL: Waveland Press.